

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος "Εκτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ
1 ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους, καὶ εἶναι ἑτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

30 Ἰουλίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΗΤΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΚΟΥΡΑ



ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Δημοτικὸν ἀνάγνωσμα τοῦ καθηγητοῦ κ. Φράγκ.

Σήμερον, κύριοι, ἔρχομαι ἵνα διαπραγματευθῶ ἀντικείμενον σπουδαϊότατον, ἀντικείμενον διαφέρον εἰς πᾶσαν ἡλικίαν, εἰς πᾶσαν κοινωνικὴν τάξιν καὶ εἰς πᾶσαν ἐθνικότητα ἀνεξαίρετως, ἀντικείμενον ἐκπηγάζον ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐξακριβοῦν τοὺς πρώτους καὶ ἀπαραιτήτους τῆς ἡμετέρας υπάρξεως ὅρους καὶ ἀποτελοῦν τὰς ἐδραίας βάσεις τῆς τάξεως τῆς κοινωνικῆς. Μέλλω νὰ λαλήσω περὶ *Οἰκογενείας*, ἧς αὐτὸ μόνον τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον καὶ ἱερὸν ἀναμνηστικὸν τοὺς σπουδαίους τῶν ἀνθρώπων πᾶν ὅ,τι θέλγει καὶ καλλύνει ἀπὸ τοῦ γλυκυτάτου μεδιάματος, μεθ' οὗ ἡ μήτηρ ἀποδέχεται τὴν πρώτην ἡμῶν κραυγὴν, καὶ δι' οὗ ἀνατέλλει ἐπὶ τῆς ἡμετέρας κοιτίδος ἡ φαεινὴ ἀκτὶς τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος μέχρι τῶν λαθραίων δακρύων τὰ ὅποια βλέπομεν καταλειθόμενα ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ νεκροῦ,—ἀπὸ τῶν ἀγνῶν καὶ ἀγίων ἐκστάσεων μιᾶς συζυγικῆς ἀγάπης, εὐλογηθείσης ὑπὸ τῆς θρησκείας καὶ προστατευομένης ὑπὸ τῆς κοινωνίας, μέχρι τῶν δεινῶν συγκινήσεων τῶν συνοδευουσῶν τὴν ἐξάσκησιν τοῦ πατρικοῦ ἀξιώματος. Ἡ οἰκογένεια δὲν εἶναι μόνον ἀπλὴ χρηστικὴ ὕλικὴς εὐημερίας, ἀβρόφρονος παραμυθίας καὶ παρακλήσεως, ἀλλ' ἔχει λύπας καὶ μερίμνας τοσοῦτον δριμυτέρας, καθ' ὅσον αὐταὶ εἰσδύουσιν εἰς τὰ τῆς καρδίας ἐνδόμυχα καὶ ἅμα θιγοῦσαι τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὴν συνεπαίρουσιν ὅλην, ἀποδεικνύουσαι αὐτὴν ἔρμαιον τῆς ἀκαθέκτου ὁρμῆς των. Τοιαύτη ὅμως ὑπάρχει τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις· οὐδεὶς δύναται ν' ἀγαπᾷ χωρὶς νὰ πάσχη. Ὁ καυχώμενος ὅτι οὐδέποτε ἔπαθεν, ὁμολογεῖ ὅτι οὐδέποτε ἠγάπησεν· ὁ οὐδέποτε ἀγαπήσας, οὐδέποτε καὶ ἔζησεν.

ΤΟΜΟΣ ΣΤ'—1878.

Ὑπάρχουσι λύπαι ἐπὶ ταῖς ὁποίαις ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος σεμνύνεται πολλῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς μεγίστοις τῶν παρὰ τῆς τύχης δανειζομένων αὐτῷ ἀγαθῶν, καὶ τὰς ὁποίας εἰκότως προτιμᾷ ἀντὶ τῶν ἀπολαύσεων τῆς υπερφιλαυτίας καὶ τῶν ἀνέσεων τῆς ἀκηδίας.

Ὅπου δὲν ὑπάρχει οἰκογένεια, λ.χ. παρὰ τοῖς ἀγρίοις, ἢ ὅπου ὑπάρχει οἰκογένεια ἀτελής, ὡς παρὰ τοῖς βαρβάροις Ἀραβί, Τούρκοις, Ἰνδοῖς καὶ Σίναις, ἐκεῖ ἀδύνατον εἶναι νὰ εὐρεθῶσι τὰ εὐγενέστατα αἰσθήματα καὶ ἐλατήρια τῆς ψυχῆς· ἐκεῖ οὐδὲν ἄλλο παρατηρεῖται ἢ καταπίσεις, δουλεία, ἥθη βάνους καὶ ἀνελεύθερα καὶ τρόποι θηριώδεις. Τὸ ἀσθενὲς φύλον καταδικάζεται εἰς τὰς χειρίστας τῶν ἐργασιῶν· αἱ γυναῖκες ἀγγαρεύονται νὰ βαστάζωσι τὰ βαρύτερα τῶν φορτίων, νὰ πλανῶνται εἰς τὰ δάση, ὅπως κόψωσιν ἢ συλλέξωσι ξύλα, καὶ νὰ ἀλήθωσι τὸν σίτον, ἐν ᾧ οἱ ἄνδρες, ὅποταν μὴ ἐξέρχονται εἰς θήραν ἢ εἰς πόλεμον, κατατρίβουσι τὸν χρόνον ἐν ἀδρανείᾳ. Τῆς χειρωνακτικῆς ταύτης ἐξαιροῦνται μόνον αἱ γυναῖκες, αἱ ἀγγελῆδον συγκλειόμεναι ἐν τοῖς μεγάροις τῶν πλουσίων ἵνα ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ὁρέξεις τῆς φιληδονίας των. Τὰ πλάσματα ταῦτα εἶναι ἀξιώτερα οἴκου παρὰ τὰ ἄλλα, ἐπεὶδὴ περιέρχονται εἰς χεῖρονα ἐξαχρείωσιν καὶ ἀτιμίαν. Ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε ἀποβάλλει τὴν ἠθικὴν ἀξίαν του περισσότερον ἢ ὁσάκις δουλεύει εἰς τὰς ἡδονὰς τῶν ὁμοίων του. Τὰ τέκνα πάσχουσιν ἐνίοτε πλείονας κακώσεις ἢ αἱ γυναῖκες, ἐγκαταλείπονται μόναι ἢ παραδίδονται εἰς τὰς φροντίδας τῶν δούλων· εἶναι δὲ καὶ αὐτὰ δούλα τῆς ἀγερωχίας καὶ τῆς πλεονεξίας τῶν πατέρων των, οἵτινες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τὰ ἐκθώσιν ἅμα γεννηθέντα ἢ νὰ τὰ πωλήσωσιν ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς. Ἐξαιρουμένου τοῦ Θεοῦ τοῦ Μωάμεθ, ὅστις εἶναι ἀπλὴ ἀνάμνησις τοῦ Θεοῦ τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ἡ Θεότης παρίσταται ὑπὸ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀγρίων λαῶν ὡς πέρας ἀνθρωποβόρον, ὡς στυγερὸν καὶ ἀκάθαρτον εἶδωλον ἔχον χιλιάδας χειρῶν καὶ μυριάδας ὀδόντων, ὡς εἰκὼν ὕλικῆς δυνάμεως ἄνευ διανοίας, ὡς πρότυπον δεσποτικῆς αὐθαριστείας, μὴ ἀναγνωρίζουσας μῆτε κανόνας, μῆτε νόμους, μῆτε ἰσότητα.

Οὕτως ἔχουσιν αἱ χώραι ἐν ταῖς ὁποίαις δὲν ὑπάρχει εἰσέτι ἡ οἰκογένεια. Ὅποταν τούναντίον

ἡ οἰκογένεια συσταθῇ ἐπὶ τῶν ἀληθινῶν αὐτῆς βάσεων, φέρεται μεθ' ἑαυτῆς οὐ μόνον τὰ ὑψηλὰ αἰσθημάτων καὶ τὰ ἀγνὰ ἥθη, τὴν τρυφεράν ἀγάπην καὶ τὴν εὐλάβειαν, ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἡ ἀξιοπρέπεια καὶ ἡ εὐημερία τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἀπάσας τὰς ἀστυκὰς, ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀρετάς. Ἡ οἰκογένεια ὁμοιάζει πρὸς ἐστίαν, ἥς ἡ θερμότης καὶ ἡ λαμπρὸν διαχεῖται βαθυμυδὸν εἰς τὰ ἀπώτατα μέρη τοῦ διαστήματος. Κατὰ τὸ πρότυπον τῆς οἰκογενείας διαπλάσσονται αἱ κοινωνίαι· κατὰ τὸ πρότυπον αὐτῆς ἐπεκτείνονται, αὐξάνονται καὶ καθαίρονται. Αἱ τοιαῦται κοινωνίαι ἀποτελοῦσιν εὐρυτέραν τινὰ οἰκογένειαν, πρὸς ἣν ἡμεῖς ἀποδίδομεν τὸ γλυκύτατον ὄνομα τῆς πατρίδος. Οὕτω δὲ οἱ ἡμέτεροι συμπολιταὶ γίνονται ἡμέτεροι ἀδελφοί, ἐπειδὴ, μεθ' ἡμῶν καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συναναστραφέντες, ἐδιδάχθησαν νὰ πείθονται εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους, νὰ περιθάλπωσι τὰς αὐτὰς παραδόσεις καὶ τὰς αὐτὰς ἀναμνήσεις, νὰ ἀποτελῶσι τὰ αὐτὰ καθήκοντα καὶ νὰ ἀπολαύωσι τῶν αὐτῶν δικαίων. Ὁρῶμα καὶ κατὰ μικρὸν εὐρύνεται ὁ κύκλος διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ταυτότητος τῶν εὐγενῶν κλίσεων καὶ διὰ τοῦ θελήματος τῶν αὐτῶν ὀνομάτων. Ὁ Θεὸς φαίνεται ἡμῖν ὡς ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπομένως ὡς ὁ κοινὸς τῶν ἀνθρώπων πατήρ· ἡ γῆ, τὴν ὁποίαν οἰκοῦμεν, φαίνεται ἡμῖν ὡς τὸ κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος κληροδότημα. Ἀνήκοντες λοιπὸν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, ἀναγνωρίζοντες ἓνα μόνον καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα, ἀγόμεθα νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν καθολικὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀδελφότητα. Τοιοῦτον τρόπον αἱ ὑψηλόταται τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας ἀλήθειαι ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς ἱερᾶς ψυχῆς καὶ ἐκ τῆς εὐγενοῦς ἐστίας τῆς οἰκογενείας. Μὴ πιστεύετε λοιπὸν εἰς τοὺς βλασφημοῦντας καὶ λέγοντας ὅτι ἡ τῆς οἰκογενείας ἀγάπη παρεμβάλλει προσκόμματα εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἢ ὅτι εἶναι ἀπλοῦς τύπος φαύλης υπερφιλανθείας, ἐμποδίζούσης τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἀγάπης. Τὰς ἀντιρρήσεις ταύτας, αἵτινες καὶ τὸ πάλαι καὶ νῦν ὑπὸ τὸ ψευδὲς ὄνομα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου ἐπαναλαμβάνονται κατὰ κόρον, ἀνεσκεύασε παλαιὸς τις ἐνάρητος συγγραφεὺς λέγων· «Ἵμεῖς ἀπαιτεῖτε νὰ γείνω ἀδελφὸς ὅλου τοῦ κόσμου, νὰ μὴ ἀναγνωρίσω ἄλλην οἰκογένειαν ἢ τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ μὴ θεωρήσω ἄλλην πατρίδα ἢ τὴν γῆν ὅλην· ἐγὼ ὅμως προτιμῶ νὰ ἦμαι συγγενὴς τοῦ δεινὸς ἢ δεινὸς μᾶλλον ἢ ἀδελφὸς ὅλου τοῦ κόσμου.» Βαθυτάτη εἶναι ἡ ἐννοία τῶν ἐμβριθῶν τούτων λόγων. Τῷ ὄντι, τί σημαίνει τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ ἐφαρμοζόμενον εἰς ἅπαντας τοὺς ἡμετέρους συμπολίτας καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καθόλου, τί ση-

μαίνει τὸ τῆς μητρὸς ὄνομα εἰς τὴν πατρίδα ἀποδιδόμενον, ἐὰν αἱ δύο αὗται γλυκύταται προσαγορεύσεις μὴ ἀναλογῶσιν εἰς τὰς πρώτας τῆς νηπιότητος ἡμῶν ἀναμνήσεις, εἰς τοὺς πρώτους τῆς ἡμετέρας καρδίας παλμούς, εἰς τὰς προσφιλεστάτας καὶ ἀνεξιτήλους εἰκόνας, αἵτινες παριστῶσιν ἡμῖν ὅλας τὰς εὐφροσύνας καὶ ὅλας τὰς ἀλγηδόνες τῆς οἰκογενείας; Ὅπως ἀγαπήσωμεν ὡς μητέρα τὴν πατρίδα πρέπει νὰ ἔχωμεν ἄλλην μητέρα, ἣν πρότερον ἐγνώμεν καὶ ἡγαπήσαμεν. Ὅπως ἀγαπήσωμεν ὡς ἀδελφὸν σύμπαντας τοὺς ἀνθρώπους, πρέπει πρότερον νὰ αἰσθανθῶμεν ἀληθῶς τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς γαλουχησάσης καὶ ἐν τοῖς ἰδίῳις κόλποις βαστασάσης ἡμᾶς μητρὸς. Ὁ μὲν Θεὸς θὰ ἐξηλείψῃ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας καρδίας καὶ θὰ ἀπέβαλε τὸν μόνον τίτλον δι' οὗ γίνεται προσιτὸς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν καὶ διανοίαν, ἡμεῖς δὲ ἡκιστα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τὸν προσαγορεύσωμεν πατέρα καὶ νὰ τὸν ὁμολογήσωμεν ὡς τὸν κοινὸν ἐν οὐρανοῖς ἀπάντων τῶν πλασμάτων κηδεμόνα καὶ συντηρητήν, ἐὰν καταδικάζομεθα νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν πρότερον ἐκεῖνον ὅστις ὑπάρχει ἐνταῦθα ἡ ἐπίγειος αὐτοῦ εἰκὼν.

Ἡ οἰκογένεια ἀποβαίνει ἀναγκαιοτάτη εἰς τὴν ὑλικὴν ἡμῶν εὐημερίαν, εἰς τὴν ἠθικὴν ἡμῶν ὑπαρξιν καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἡμετέρων θρησκευτικῶν αἰσθημάτων.

Ἐν πρώτοις παρατηρητέον, ὅτι ἡ εὐημερία δὲν συνίσταται εἰς τὰς ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἡδονὰς ἢ εἰς τὰς ταραχώδεις ἀπολαύσεις αἵτινες ἀπολήγουσιν εἰς τὸν κάματον, τὴν ἀθυρίαν, τὸν κόρον καὶ τὴν βδελυγμίαν. Ἡ εὐημερία δὲν συνίσταται εἰς τὰ ὑλικά πλούτη· ἐνδέχεται νὰ ᾔναι τις πλούσιος καὶ νὰ μὴ ἀρκῆται εἰς τὴν τύχην του· καὶ τ' ἀνάπαλιν δυνατὸν νὰ στερῇ τις τὴν τύχην του καίπερ ὢν ἄπορος. Ὁ πλοῦτος, χορηγῶν ἡμῖν τὰ περισσὰ, πολλάκις ἀφαιρεῖ ἡμῖν τὰ ἀναγκαῖα, τὴν ἄνεσιν δηλαδὴ τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἡρεμίαν τῆς ψυχῆς· δύναται δὲ καὶ νὰ ἀναφλέξῃ ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἄσβεστον φιλοδοξίαν. Τί εἶναι λοιπὸν εὐημερία; «ἡ ἀπουσία τῆς ἀνίας καὶ τῆς μερίμνης, ἡ στοργὴ τῶν παρόντων καὶ ἡ ἀσφάλεια περὶ τῶν μελλόντων, στοργὴ μετριόφρων καὶ ἀνάλογος εἰς τὴν τύχην, τὴν κατάστασιν καὶ τὰ ἔθιμα ἡμῶν. Ἐνὶ λόγῳ ἡ εὐημερία εἶναι αὕτη ἡ ψυχὴ, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ πάσης δουλείας τῶν ἀναγκῶν!» Τίς δὲ ὁ παρῆχων ἡμῖν τὸ πολῦτιμον τοῦτο κτήμα; ἡ ἐργασία, ἡ τάξις, ἡ πρόνοια! Ὅπόταν διάγῃ τις μόνος, εἰς ἑαυτὸν ἐγκαταλειμμένος, ἐρημὸς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἄμοιρος οἰκογενειακῶν δεσμῶν, κινδυνεύει νὰ εἴπῃ καθ' ἑαυτόν· «Τί μέλει μοι περὶ τῶν κόπων οὓς ἄλλοι θέλουσι νὰ ἐπιβάλλωσιν» εἰς ἐμέ; Τίνος χάριν πρέπει νὰ ἀνθιστώμαι εἰς τὰς ζωηροτάτας τῶν κλίσεων καὶ τῶν διαθέ-

σεῶν μου; Πρὸς τί ἡ βραδεῖα καὶ πολῦπονος »φειδῶ ἢ μέλλουσα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ μέλλον μου; Τίς βεβαιοῖ με ὅτι θὰ ζήσω ἕως τῆς ἐπαύριον ἢ ὅτι δὲν θὰ ἐπέλθῃ ξένος τις ἵνα καταβροχθίσῃ τοὺς καρπούς τῶν ἰδρώτων μου καὶ τῶν στερήσεών μου;» Ταῦτα ἀναλογιζόμεθα ζῶντες καθ' ἑαυτοὺς καὶ τότε παραδιδόμεθα εἰς τὴν παραυτίκα ἡδονὴν ἀφροντιστοῦντες περὶ τοῦ μέλλοντος. Πάντῃ δ' ἄλλως φρονοῦμεν ὁπόταν βλέπωμεν παρακαθημένην ἡμῖν προσφιλεῖ καὶ σεμνὴν σύζυγον, μηδενὸς κόπου φειδομένην ὅπως πολλαπλασιάσῃ τὰς εὐφροσύνας καὶ ἐλαττώσῃ τὰς λύπας ἡμῶν, — ὁπόταν βλέπωμεν ὀλίγον ἀπώτερον λευκανθίσαντα τοὺς κροτάφους γέροντα καὶ πολιὰν γρατῖαν, πρὸς οὓς ὀφείλομεν τὴν ὑπαρξιν, καὶ οἵτινες δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ διατηρηθῶσιν ἐν τῷ βίῳ ἐὰν ἔμενον ἐρημοὶ ἕνεκα τῆς ἡμῶν σκληρότητος· ὁπόταν τελευταῖον στρέφοντες ἀλλαχόσας τὸ βλέμμα παρατηρῶμεν κοιτίδα, ἐν ἣ ἀναπαύονται τὰ προσφιλέστατα ἡμῖν ἀντικείμενα καὶ αἱ γλυκύταται ἡμῶν ἐλπίδες. Τίς ποτε, τοιαῦτα θεώμενος, θὰ ἐτόλμα νὰ εἴπῃ «δὲν εἶμαι βέβαιος περὶ τῆς ἐπαύριον, καὶ διὰ τοῦτο θέλω ν' ἀπολαύσω τοῦ παρόντος;» Τότε δὲ συναισθανόμεθα νέον χυμὸν κυκλοφοροῦντα εἰς τὰς φλέβας, εἰς τοὺς μυῶνας καὶ εἰς τὸ αἷμα ἡμῶν· τότε ἡ ἐργασία ἀποβαίνει ἡμῖν οὐ μόνον καθήκον, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη, οὐ μόνον ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ ἡδονή· τότε λησμονοῦντες τὸν κάματον ὑπολαμβάνομεν τὴν πέρα τοῦ χρεώδους ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην, ἣν πρέπει νὰ τηρήσωμεν ἠθικόν. Τότε ἡ οἰκογένεια καθιστᾷ ἡμᾶς εὐγενεστέρους ἐνώπιον τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν ἡμῶν καὶ ὠφελιμωτέρους πρὸς τοὺς ἄλλους. Διπλασιάζουσα τὰς δυνάμεις παροξύνει τὴν φιλοργίαν καὶ ἐφιστᾷ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν εἰς τε τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον. Παγιοῦσα δὲ τελευταῖον τὴν προσωπικὴν ἡμῶν εὐημερίαν, τὰ μέγιστα συμβάλλεται καὶ εἰς τὴν εὐημερίαν ὅλης τῆς κοινωνίας.

Περιορίσθην ἄχρι τοῦδε νὰ καταδείξω τὰ ἀποτελέσματα τῆς οἰκογενείας καὶ νὰ τὴν συστήσω ὑμῖν διὰ τῶν εὐεργετημάτων της. Καίρως εἶναι ἤδη νὰ φανερώσω τί ἐστὶν οἰκογένεια αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἐπὶ τίσιν ὅροις δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ, καὶ τίνες αἱ ἀρχαὶ αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν ἐδραίαν αὐτῆς βάσιν.

Ἡ οἰκογένεια, ὅσκις ὑπάρχει πλήρης, συνίσταται ἐκ τριῶν κοινωνιῶν, ἀδιασπαστῶν μὲν ἀπ' ἀλλήλων, πάνυ δὲ εὐδιακρίτων· πρώτη τούτων νομίζεται ἡ συζυγικὴ κοινωνία, ἡ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς· δευτέρα ἡ μετὰ τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων· τρίτη ἡ τῶν τέκνων πρὸς ἀλλήλα. Ἐκάστη τῶν κοινωνιῶν τούτων ἐπιχέει ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ὑπαρξιν μυρίας εἰδικὰς χάριτας καὶ ἀνοίγει πηγὴν ἀνεξάντλητον ἰσχύος, θάρρους καὶ παραμυθίας ἐν ταῖς ἀ-

τυχίαις. Ἄλλ' ἐπὶ τίνι ὄρω; ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι θὰ ἐπιτελέσωμεν ὅσα αὕτη ἐπιβάλλει ἡμῖν καθήκοντα, θὰ κατανοήσωμεν τὸν ὑψιστον αὐτῆς σκοπὸν, δὲν θὰ φεισθῶμεν κόπων πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ, θὰ προσενέγκωμεν θυσίαν καὶ δλοκαύτωμα τὰ πάθη τῆς ὑπερηφανείας καὶ περιφιλανθείας καὶ θὰ ἀφιερῶθωμεν εἰς αὐτὴν μετ' ἀκραιφνοῦς αὐταπαρνήσεως.

Ὁ γάμος, καὶ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἢ ἡ ἀπλοῦν μέσον, δι' οὗ ἀναγνωρίζουσιν οἱ μὲν γονεῖς τὰ ἴδια τέκνα, τὰ δὲ τέκνα τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς, θὰ ἐφαίνετο πρᾶγμα ἱερὸν ἅμα καὶ γενναῖον καὶ ἄξιον τοῦ σεβασμοῦ ἡμῶν, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν κέκτηται δικαίωμα νὰ διάγῃ τὸν βίον ὡς τὸ στρουθίον τὸ καταλείπον τὰ ὠτὰ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἄμμου καὶ ὕστερον ἀπολλύμενον ἐν ταῖς ἀπεράντοις ἐρήμοις. Ἐχομεν τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἴμεθα ὄντα ἀνώτερα τῶν ζώων· τὰ ἀνθρώπινα πλάσματα, ἅμα κυοφορηθέντα, προσδέονται μείζονος θεραπείας καὶ περιθάλψεως. Περιπλέον, ὡς ἐρῆθη καὶ ἀνωτέρω, ἡ τοῦ ἀνθρώπου καρδία σκληρύνεται καὶ ἐξελέγχεται ἄμοιρος ὅλων τῶν εὐγενῶν παθῶν, ἐὰν μὴ δοκιμάσῃ ἐν μὲν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ τὴν υἱικὴν ἀγάπην, ἐν δὲ τῇ ἀνδρικῇ τὴν ἀγάπην τὴν πατρικὴν. Ὁ γάμος ὅμως εἶναι οὐχὶ ἀπλοῦν μέσον, ἀλλὰ σκοπός· εἶναι αὐτάρκης· ἀπαιτεῖ ὅλον τὸν σεβασμὸν ἡμῶν καὶ πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς κοινωνικῆς τάξεως, ὡς ἀπαραίτητον θεμέλιον καὶ ἀπαραβίαστον ἐχέγγυον αὐτῆς τῆς οἰκογενείας.

Τῷ ὄντι τίς ὁ ὀρισμὸς αὐτοῦ; Ὁ γάμος ὁ ὢν τοιοῦτος οἷος ὀφείλει νὰ ᾔναι, οἷος ὑπάρχει πραγματικῶς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ διανοίᾳ καὶ ὁποῖον ἀπαιτεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου καρδία ἐν ὅλαις ταῖς τοῦ βίου περιστάσεσιν, εἶναι «ἡ ἀδιάλυτος ἑνωσις καὶ συγχώνεσις τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ καθήκοντος»· εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ καθήκοντος ἡγιασμένη καὶ κεκαθαρωμένη ἀγάπη, εἶναι τὸ καθήκον τὸ παρὰ τῆς ἀγάπης ἐξωπλισμένον καὶ πεπρωτισμένον δι' ὅλων τῶν χαρίτων. Μεταξὺ ἀγάπης καὶ γάμου δὲν ὑπάρχει οὐδεμίαν διαφωνίαν ἢ ἀντιπάθειαν διαθέσεων. Ἀδικὸν ἔχουσιν οἱ τοῦτο ἰσχυρίζόμενοι ἄσματογράφοι, οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ καὶ οἱ γελοιοποιοὶ ἐν ταῖς συνήθεσι συναναστροφαῖς. Ὁ γάμος δὲν εἶναι τὸ τέλος τῆς ἀγάπης, ἀλλ' ἡ κορωνὴ αὐτῆς. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου δὲν ἀναδιφῶ τὰ συγγράμματα τῶν φιλοσόφων, οὐδὲ τὰ ἀποφθέγματα τῶν ἐμπείρων τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀποδείκνυμι εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν ὀρθοφροσύνην τῶν ἀκροατῶν μου.

Ἀθῶα παρθένος γοητεύει ὅρας διὰ τῆς νεότητος, τῆς ἀγνότητος καὶ τῶν χαρίτων της· ἡ αὐστηρὰ ἠθικὴ καὶ τὰ ἔσχατα προτερήματά της ἐπιβάλλουσιν ὑμῖν σέβας· ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ γλυκύτης αὐτῆς τὴν παρυστάουσιν ὑμῖν σύντροφον ἀξιαγάπητον ἅμα καὶ ἀφιερῶμένην. Τί ἐμπο-

ρεῖτε νὰ ἀπαιτήσητε παρ' αὐτῆς; τίνα προσφορὰν δύνασθε νὰ ποιήσητε αὐτῇ; Μίαν μόνον· μετ' αὐτῆς νὰ διέλθῃτε ὅλον τὸν βίον, νὰ τὴν προστατεύετε, νὰ τὴν ὑπερασπίζησθε, νὰ τὴν διασώζητε ἀφ' ὅσων ἐμπορεῖτε κινδύνων, ὑπισχνόμενοι αὐτῇ ὡς ἀμοιβὴν τῆς νεότητος καὶ τῆς ἀφιερώσεώς της τὸ ἐπαξίως τιμώμενον γῆρας μιᾶς τιμιωτάτης συζύγου, ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ θὰ σεμνυνεσθε ὡς περ καὶ αὐτὴ θὰ ἐγκαυχᾶται ἐν ὑμῖν. Πρὸς τοῦτο ὀφείλετε νὰ τὴν νυμφευθῆτε. Ὁ γάμος λοιπὸν εἶναι τὸ μόνον εἶδος, ὁ μόνος τύπος ὃν προσλαμβάνει ἡ ἀγάπη, ὁπότεν ἀληθῶς διατρέφωμεν εἰλικρινῇ ἀγάπην πρὸς γυναῖκα παρ' ἡμῶν τιμωμένην· ἐπειδὴ γυνὴ τὴν ὁποίαν τιμῶμεν εἶναι γυνὴ πρὸς ἣν ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς ὅτι ἔχομεν καθήκοντα νὰ ἐπιτελέσωμεν, πρὸς ἣν θέλομεν ν' ἀφιερῶσωμεν τὴν ἡμετέραν ὑπαρξίν, καὶ παρ' ἧς προσδοκῶμεν εὐλόγως τὴν αὐτὴν θυσίαν. Πᾶσα ἄλλη ἰδέα ἢ ἐρμηνεία εἶναι ὕβρις καὶ προσεκτεμένη ἀπόφασις περὶ ἐγκαταλείψεως. Οὐδεὶς ὅμως οὐδέποτε οὔτε ὑβρίζει οὔτε ἐγκαταλείπει γυναῖκα ἣν ἀγαπᾷ, σέβει καὶ τιμᾷ. Ὁ γάμος δὲν εἶναι, καθάπερ κηρύττουσιν οἱ σοφισταί, θεσμὸς αὐθαίρετος, καθιερωθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων μόνον χάριν τῆς κοινωνίας, ἀλλ' εἶναι αὐτὸς τῆς φύσεως ὁ νόμος, ἡ μόνη δυνατὴ ἔκφρασις τῆς οὐρανίας ἀγάπης, τῆς ἐνυπαρχούσης ἐν τῇ τιμιωτάτῃ καρδίᾳ ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς.

Κατὰ δυστυχίαν ὅμως ὁ μεταξὺ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἀγάπης πόλεμος δὲν ἀναφαίνεται μόνον ἐν τοῖς μυθιστορήμασι καὶ ἐν ταῖς κωμωδίαις. Πόθεν προκύπτει ἡ ἀπαίσιος ἔρις; ἀπὸ διττῆς πλάνης. Πρῶτον μὲν ἐπειδὴ ὑπολαμβάνεται ὡς ἀγάπη ἡ ὄρεξις τῶν αἰσθησέων καὶ ἡ ἀχαλίνωτος τῆς φαντασίας ὁρμή, ἡ μὴ ἀναγνωρίζουσα μὴτε σπουδαίαν ἐνασχόλησιν, μὴτε ἀμοιβαίαν ἀγάπην, μὴτε λόγον ἀνώτερον, μὴτε αὐταπάρνησιν, μὴτε καθήκον. Εἴτα δὲ ἐπειδὴ νομίζεται ὁ γάμος ὡς τὸ τοῦ νεανικοῦ βίου πέρας, τὸ ὁποῖον ἕνεκα χρημάτων ἢ φιλοδοξίας στέργουσιν οἱ μωροὶ καὶ ἀνόητοι, οἱ μὴ θέλοντες νὰ καταλάβωσιν ὅτι ἡ τῆς γυναικὸς καρδία ὑπάρχει ἡμῖν ἀναγκαιοτέρα τῆς προικὸς της, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν ἀνάγκην εὐημερίας μᾶλλον ἢ χρημάτων.

Ἐν τούτοις δὲν ἰσχυρίζομαι ὅτι ἡ ἀγάπη ὑπάρχει ἀπαραιτήτως ἀναγκαία εἰς τὴν πρώτην ἀρχὴν τοῦ γάμου. Ὑπάρχουσι τανῦν πάμπολλοι γάμοι εὐτυχισταί, οἵτινες ἤρξαντο οὐχὶ ἐπὶ αἰσίοις οἰωνοῖς. Ἀλλ' ἐὰν μὴ ἀνευρίσκηται ἡ ἀγάπη ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τοῦ γάμου, ἀνάγκη πᾶσα νὰ διατηρηθῇ εἰς αὐτὴν τόπος κατάλληλος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς οἰκίας, ὃν ὀφείλει νὰ καταλάβῃ ὁψιαιτέρον. Ὁ γάμος ὁ μὴ ἀρχόμενος διὰ τῆς ἀγάπης πρέπει νὰ λήγῃ τοῦλάχιστον εἰς τὴν ἀγάπην· πρὸς τοῦτο δὲ ἀνὴρ καὶ γυνὴ ὀφείλουσιν ἀμφοτέρω νὰ διατρέφωσιν αἰσθημα βα-

θείας ὑπολήψεως καὶ τιμῆς, ἐρειδόμενης μὲν ἐπὶ ἀγαθῶν ἅμα καὶ διαρκῶν προτερημάτων, γεννώσης δὲ βαθμηδὸν τὴν ἀμοιβαίαν ἀφοσίωσιν. Ἀλλ' ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ δεδοκιμασμένη πιστότης ἡ ἐμφωλεύουσα εἰς δύο τιμίας καρδίας μεταποιεῖται ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν εἰς ἀκαταμάχητον στοργήν, ἐπειδὴ ὁ μὲν ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἵνα ἀγαπᾷ, ἡ δὲ ὑψίστη καὶ εὐγενεστάτη τῆς ἀγάπης ἔκφρασις εἶναι φυσικὴ συνέπεια τῆς θυσίας. Οἱ μὲν ἀφιερῶνται διότι ἀγαπῶσιν, οἱ δὲ ἀγαπῶσι διότι ἀφιερῶνται.

Ὅμοιον τι παρατηρεῖται ἐνίοτε ἐν τῷ βίῳ τῆς μητρὸς. Ἐὰν λ. γ. ἐν ἐκ τῶν τέκνων τῆς ἀδικηθῇ ὑπὸ τῆς φύσεως φαίνεται ἀσθενὲς, καχεκτικὸν καὶ ἐπομένως βραχύβιον, ἢ ἐὰν ἔχῃ διανοίαν ἀσθενεστέραν καὶ μᾶλλον προσδεομένην τῆς μητρικῆς προμηθείας, ἡ ἀγαθὴ μήτηρ θὰ περιθάλψῃ τὸ τέκνον ἐκεῖνο μετὰ μεζύονος στοργῆς καὶ ἐπιμελείας ἢ τὰ ἄλλα. Μήπως εἶναι τοῦτο ἀποπλάνησις τῆς αἰσθητικῆς κρίσεως; Οὐχὶ βεβαίως· ὁ ἄνθρωπος ἀφιερῶνται πολλὰ μᾶλλον δι' αὐτῆς τῆς θυσίας τὴν ὁποίαν τελεῖ. Ἡ εἰλικρινὴς ἀφιέρωσις καὶ ἡ θυσία εἶναι ὁ κάλλιστος τρόπος δι' οὗ ἐμπορεῖ τις νὰ ἀνάψῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ τὴν εὐγενῆ φλόγα τῆς ἀγάπης. Τοῦτο συμβαίνει ἐν τῷ γάμῳ· ὁπότεν γείνηται καλὴ ἀρχὴ διὰ τῶν ἀμοιβαίων θυσιών, διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀφιερώσεως καὶ αὐταπαρνήσεως, ἡ ἀγάπη ἢ μὴ φαιδρύνασα τοὺς ἀρραβῶνας θὰ λαμπρύνῃ ἀναμφιβόλως τὸ συζυγικὸν στάδιον.

Τοιοῦτος ὁ γάμος ἐν τῇ ἀρχῇ του. Ἡ ἀγάπη, ἐὰν τε αἰτία ὑποτεθῇ, ἐὰν τε ἀποτελέσῃ τῆς θυσίας, εἶναι ὁ νόμος τοῦ γάμου, καθάπερ αὐτὸς ὁ γάμος εἶναι ἡ πλήρωσις τῶν ἱερῶν λόγων «ἐσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»· εἶναι ἡ δικαιολόγησις παλαιοῦ τινος μύθου, καθ' ὃν ἀνὴρ καὶ γυνὴ, ἡνωμένοι ὄντες πρότερον εἰς ἓν μόνον πλάσμα καὶ μετὰ ταῦτα ἀποσπασθέντες ἀλλήλων διὰ τῆς βίας ζηλοτύπου θεότητος, δὲν παύονται ποθοῦντες νὰ συνενωθῶσι καὶ συμπληρώσωσιν τὴν ἀτελῆ φύσιν ἀλλήλων. Τῷ ὄντι τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πλεονεκτήματα οὕτω διενεμήθησαν μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ὥστε ἐκάτερον τούτων φθάνει εἰς ἓνα βαθμὸν τελειότητος, πρὸς τὸν ὁποῖον δὲν δύναται οὐδὲ νὰ προσεγγίσῃ τὸ ἕτερον. Εἰς τὸν ἀνδρὰ ἐπεδαψίλευσεν ἡ φύσις ἐμβριθῆ διάνοιαν καὶ σωματικὴν ῥώμην, θάρρος τοῦ ἐπιτίθεσθαι καὶ τοῦ ἀμύνεσθαι, τοὺς κόπους τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, τὰς πολυδόχους καὶ σπουδαίας μελέτας. Εἰς τὴν γυναῖκα ἐπεδαψίλευσε τὴν πρᾶότητα, τὴν γλυκύτητα, τὴν πλήρη ἐλπίδων αὐταπάρνησιν, τὰς ἐργασίας τὰς κοσμοῦσας καὶ καλλυνούσας μᾶλλον ἢ τὰς αὐξανούσας τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἡθικὴν δύναμιν ἡμῶν, τὰ ἄβρᾶ αἰσθηματα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸ θέλητρον ἅμα καὶ τὴν ποίησιν τοῦ βίου, τελευταῖον τὴν λε-

πτότητα τῆς διανοίας, ἥτις ὀλίγον ἀπέχει ἀπὸ τῆς χρησιμολογίας ἱερομαντείας. Τούτου ἕνεκα παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, καὶ ἰδίως παρὰ τοῖς Ἑβραίοις καὶ τοῖς Γαλάταις, ἐτιμᾶτο ἡ γυνὴ ὡς προφήτις. Ἐνεκα τῆς τοιαύτης τῶν φυσικῶν πλεονεκτημάτων διανομῆς μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, ἐκάτερος τούτων ἀποβαίνει πρὸς τὸν ἕτερον ἀληθὲς πρότυπον ἰδεῶδες, καὶ ἀντικείμενον τιμῆς, λατρείας, ἀγάπης. Τούτου ἕνεκα ἐκάτερος προσελκύεται ἑαυτῷ τὸν ἕτερον διὰ τῆς ψυχῆς ἅμα καὶ διὰ τῶν νόμων τῆς ὕλικῆς φύσεως. Ἐκ τῆς διαφορῆς διανομῆς προκύπτει ὡσαύτως ἡ διαφορὰ τῆς ἐντολῆς τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς καὶ ἡ διάφορος θέσις ἣν ὀφείλουσιν ἐκάτερος νὰ καταλάβωσιν ἐν τῇ κοινῇ ἐστίᾳ. Ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὴν αὐτὴν ὥσπερ ὁ ἀνὴρ ἐντολήν, ἅτε μὴ λαβοῦσα παρὰ τῆς φύσεως μὴτε τὰς αὐτὰς ἱκανότητας μὴτε τὰς αὐτὰς ὀρέξεις. Ὁ ἀνὴρ προῶριστα νὰ καταναλίσκῃ ὅλην τὴν ἑαυτοῦ ἐνέργειαν ἐκτὸς τῆς οἰκίας, εἰς τὸ βῆμα, εἰς τὸν πόλεμον, εἰς τὸ ἐργογλυφεῖον, εἰς τοὺς δημοσίους συλλόγους. Ἐὰν ἡσυχολεῖτο περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ ἡ γυνὴ, θὰ ἀπῆντα τὸν ἀνδρὰ ἐν μιᾷ ἐπικινδύνῳ παλαιστράς, ἥτις οὐδαμῶς θὰ συνετέλει ὅπως συσφίγξῃ τοὺς ἱερούς τῆς συζυγικῆς ἀγάπης δεσμούς. Ἐπειτα, ἀπούσης τῆς γυναικὸς, τίς θὰ ἐλάμβανε φροντίδα περὶ τῆς οἰκίας, περὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς ἐσωτερικῆς διαχειρίσεως; Ἡ γυνὴ προῶριστα νὰ ὑπάρχῃ βασιλίσσα τῆς οἰκογενείας· ἐκεῖ κατ' ἐξοχὴν πρωταγωνιστεῖ· ἐκεῖ παρίσταται ὡς ἡ ἀληθὴς πρόνοια ἡμῶν, ὡς ὁ ἰσχυρότατος καλλιτέχνης καὶ ὁ εὐφύεστατος δημιουργὸς τῆς ἡμετέρας εὐημερίας. Ὁρθότατα παρέβαλεν ἀρχαῖος τις συγγραφεὺς τὴν μητέρα τῆς οἰκογενείας πρὸς μητέρα μέλισσαν· ὅπου αὕτη διατρίβει, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ὅλος ὁ σίμβλος. Ἀμα ἀποχωρησάσης ἐπὶ μικρὸν τῆς μητρὸς διασκεδάζονται αἱ μέλισσαι, θορῶνται τὰ μελίκηρα, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ μέλι ἀποβάλλει τὴν εὐοσμίαν αὐτοῦ καὶ τὴν γλυκύτητα. Τοιαύτη ἡ εἰκὼν τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου· τοιαύτη ἡ ἀληθινὴ μήτηρ τῆς οἰκογενείας. Ἡ γυνὴ λοιπὸν διαφέρει τοῦ ἀνδρὸς καὶ τούτου ἕνεκα δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὴν αὐτὴν ὡς ἐκεῖνος ἐντολήν. Δὲν εἶναι ὅμως οὐδὲ ὑποδεστέρα τοῦ ἀνδρὸς, ἐπειδὴ ἄλλως θὰ περιήρχετο ὁ ἀνὴρ εἰς τὸν πειρασμὸν ἵνα τὴν ταπεινοῖ καὶ τὴν ἐξευτελίξῃ. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ταπεινώσωμεν καὶ ἐξευτελίσωμεν τὴν γυναῖκα χωρὶς νὰ ἐξευτελίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, χωρὶς νὰ ἀφέλωμεν τὸ τῆς καρδίας ἡμῶν ἀβροφεστότερον μέρος, χωρὶς νὰ ἀποκόψωμεν τὴν καλλίστην μερίδα τῆς ἡμετέρας οὐσίας. Ἡ γυνὴ, ἡ μὴτε ὁμοιάζουσα πρὸς ἡμᾶς, μὴτε κατωτέρα ἡμῶν οὖσα, εἶναι ἰσοτίμος σύντροφος ἡμῶν. Ἐπειδὴ μέλλει νὰ ἐκτελέσῃ ἐντολήν διὰφορον τῆς ἡμετέρας, ὑπάρχει ἡμῖν ἀναγ-

καία καὶ ἀπαραίτητος· τούτου ἕνεκα πρέπει νὰ ὑπολαμβάνωμεν αὐτὴν δέσποιναν τῆς οἰκίας. Ὁπότεν δὲ βαστάζῃ ἀξιοπρεπῶς τὸ κοινὸν βάρος, ἔχει δικαιοτάτην ἀξίωσιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν τιμῶν καὶ τῆς αὐτῆς εὐλαθείας.

Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ δὲν μένουσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον μεμονωμένοι. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφαίνεται ἑτέρα τις ὑπαρξίς, ἥτις πολὺ ἀπέχουσα τοῦ διαχωρίσαι αὐτοὺς, καθιστᾷ τὸν δεσμόν των μᾶλλον ἀδιάρρηκτον. Εἰς τὴν προσηγορίαν τῶν συζύγων προστίθενται οὐχ ἥττον γλυκύθυμοι ἀλλὰ καὶ σπουδαιότεραι προσωνυμῖαι, τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς. Ὅσον αὐξάνει ἡ εὐημερία τοσοῦτον πολλαπλασιάζονται καὶ τὰ καθήκοντα πρὸς τὰ τέκνα. Τίνα δὲ τὰ τῶν γονέων καθήκοντα πρὸς τὰ τέκνα; Ταῦτα ἄρχονται πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ τέκνου, πρὶν ἀνοιχθῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καὶ ἴδωσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, μᾶλλον δ' εἰπεῖν πρὶν αὐτὸ συλληφθῇ. Ὁ ἀνθρώπινος βίος ἔχει προορισμὸν τοσοῦτον ὑψηλόν, ἱερὸν καὶ δυσεκτέλεστον, ὥστε οἱ ὁπωσδήποτε ἐμποδίζοντες τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, οἱ ἀφαιρῶντες αὐτὸν τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς του, οἱ καταδικάζοντες αὐτὸν ν' ἀποβῇ ἀδιάλειπτος σειρὰ θλίψεων, ταλαιπωριῶν καὶ ἀτιμιῶν, ἀμαρτάνουσιν εἰς τὸν Θεόν, εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὸν πλησίον οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν φονέων.

Παρατηρήσατε μετὰ πόσης εὐφυΐας ἅμα καὶ φιλοστοργίας προνοεῖ αὐτὴ ἡ φύσις προκειμένου περὶ τῆς γεννήσεως ἐνὸς πτηνοῦ. Εὐθύς ὁπότεν ἡ πρώτη τοῦ ἑαυτοῦ αὔρα καὶ ἡ πρώτη τῶν δένδρων φυλλοφορία εἰδοποιήσῃ τοὺς μετοίκους τοῦ οὐρανοῦ ὅτι πρέπει καὶ αὐτοὶ νὰ ὑπαχωρήσωσιν εἰς μίαν νέαν γενεάν, παραχρῆμα σχηματίζουσι τὰ ζεύγη· ἕκαστον πτηνὸν ἐκλέγει τὴν ἑαυτοῦ σύντροφον· φιλοταχνοῦνται αἱ φωλεαί, αἱ μέλλουσιν νὰ δεχθῶσι τὸ εὐθραυστον περιβάλλυμμα ὁπόθεν μετ' οὗ πολὺ θὰ ἐξέλθῃ πλάσμα ἄοπλον, πειναλέον καὶ ἀσθενές. Ὁπότεν ἐκφανῇ τὸ νεογνόν, ὡς ἀμοιβὴ τοῦ παρελθόντος καὶ ἐλπίς τοῦ μέλλοντος, μεθ' ὁποσὶν δραστηριότητος καὶ ὑπομονῆς, μεθ' ὁποσὶν ἀγάπης καὶ εὐτολμίας θερμαίνεται καὶ προστατεύεται παρὰ τῆς μητρὸς καὶ τρέφεται παρὰ τοῦ πατρὸς! ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἡ μήτηρ διαδραματίζει θαρραλέωτερον καὶ σπουδαιότερον πρόσωπον· αὐτὴ προῶριστα ὑπὸ τῆς φύσεως νὰ ὑπερασπίζηται τὴν ἐστίαν ἐναντίον πάσης ἐισβολῆς τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν ξένων. Εἶναι δυνατὸν νὰ πράξῃ ὁ ἀνθρώπος ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων ὀλιγώτερα παρ' ὅσα μοχθεῖ τὸ ἄλογον πτηνὸν ὑπὲρ τῶν νεοσῶν αὐτοῦ; Εἶναι ποτε δυνατόν ὁ λογικὸς καὶ εὐαίσθητος ἀνθρώπος νὰ μὴ λάβῃ τὴν αὐτὴν μέριμναν περὶ τοῦ καρποῦ τῶν ἰδίων σπλάγγνων, ἢς ἀπολαύει τὸ πτηνὸν παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ; Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ παρασκευασθῇ ἡ φύσις τοῦ παιδὸς ὡς παρασκευάζεται ἡ

καλιὰ τοῦ πτηνοῦ· πρὶν αὐτὸ συλληφθῇ, ὀφείλο-
μεν νὰ σκεφθῶμεν περὶ τῶν ἀναγκῶν του καὶ
περὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ θὰ ἐπαρκεσώμεν εἰς αὐ-
τάς. Βαρυτάτην ἀναδεχόμεθα εὐθύνην παιδο-
ποιούμενοι, ἐὰν ἐκ τῶν προτέρων γινώσκωμεν
ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκτελέσωμεν τὰ πρῶτιστα
τῶν ἡμετέρων πρὸς τὰ τέκνα καθήκοντων. Ὑ-
πάρχει νόμος αὐστηρῶς τιμωρῶν τὸν ἀνάληπτον
καὶ ἀπάνθρωπον πατέρα τὸν ἐγκαταλιμπάνοντα
τὰ ἑαυτοῦ τέκνα. Δὲν ὑπάρχει ὅμως καὶ μία
ἄλλη ἐγκατάλειψις, περὶ ἧς νῦν ποιούμεαι τὸν
λόγον, ἐγκατάλειψις προμελετημένη καὶ πρὸ τῆς
γεννήσεως; Πολλῷ δικαιότερον πρέπει νὰ ἐν-
δύωμεν ὡς βάρβαρον καὶ προώλην τὸν μὴ ἀνα-
γνωρίζοντα τὸ ἑαυτοῦ αἷμα, τὸν ἀπορρίπτοντα
ὡς φορτίον δυσβάστακτον τοὺς καρποὺς τῶν ἱ-
δίων σπλάγχχνων, τὸν ἐγχαράσσοντα ἐπὶ τοῦ με-
τώπου τῶν τέκνων του τὰ στίγματα τῆς ἀτι-
μίας ἐκείνης, εἰς ἣν αὐτὸς ὁ ἀσυνείδητος καὶ ἀ-
ναιδὴς ὤθησε τὴν μητέρα των. Βεβαίως ἡ εὐ-
σπλαγχχνία, ὡς ἄλλος οὐρανόπεμπτος ἄγγελος,
ἐπισυνάγει ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς τοῦ ἐγκατα-
λειμένου νεοσσός· ἀλλ' ἡ εὐσπλαγχχνία δὲν
δύναται οὐδέποτε ν' ἀντικαταστήσῃ οὔτε τὴν φι-
λόστοργον πρόνοιαν καὶ τοὺς ἀγνωστάτους τῆς
μητρὸς καρποὺς, οὔτε τὴν προστασίαν ἐκείνην,
ἧς ἄνευ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὁμοιάζει πρὸς
ναυαγοῦν σκάφος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγρίων κυ-
μάτων τοῦ ὠκεανοῦ. Αἱ αἰσθήσεις λαλοῦσι καὶ
τὰς ἀκούομεν· ἐπὶ τέλους ὅμως ἀφυπνοῖ ἡ συ-
νειδήσις ἡμῶν· καὶ τότε δὴ αἰσχυρόμενοι ἐπὶ ἀ-
σελγείᾳ, ἧς θυμὸς ἐγένετο αὐτὸ τὸ ἡμέτερον αἷμα
καὶ ἡ σὰρξ, ταλαιπωρούμεθα ὑπὸ τῶν ἐλέγχων
τοῦ συνειδότος, ὅτι παρεδώκαμεν ἀθῶον πλά-
σμα εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν περιφρόνησιν
πρὶν ἢ τὸ γεννησώμεν.

Ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε ῥηθέντων ἔπεται ὅτι πρέ-
πει ἡ τῶν γονέων πρόνοια νὰ προηγήται μὲν τῆς
γεννήσεως τοῦ τέκνου, ἀλλὰ νὰ μὴ περιπίπτῃ
εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς φιλοδοξίας καὶ τοῦ πλημ-
μελοῦς ὑπολογισμοῦ. Οὐδὲν ἔχομεν καθήκον νὰ
καταλίπωμεν εἰς τὰ ἡμέτερα τέκνα τὴν ἀφρο-
νίαν καὶ τὸν πλοῦτον τὸν ὅποιον δὲν κατέχομεν
ἡμεῖς αὐτοί· ἐπειδὴ, ὡς περὶ μικροῦ ἐρρέθη,
ἐν τῷ πλούτῳ δὲν ἔγκειται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμο-
νία οὔτε ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ τί-
μιος τεχνίτης, ὁ πρότερον μὲν ὑπὲρ δύο ἐργα-
ζόμενος, νῦν δὲ βέλων νὰ διαθρέψῃ τρεῖς, ἀρ-
κεῖ νὰ διδάσκῃ τὸ τέκνον του ὅπερ αὐτὸς μετέρ-
χεται ἐπιτήδευμα καὶ νὰ τὸ ἀναδείξῃ οὕτως
ὡφέλιμον τῆς κοινωνίας μέλος. Ὁ μέγας Μον-
τεσκιὸς εἶπεν· «Ὁ πατὴρ ὀφείλει νὰ ἀναθρέψῃ
καὶ ἐκπαιδεύσῃ τὸ τέκνον· δὲν ὀφείλει ὅμως νὰ
τὸ καταστήσῃ κληρονόμον.» Τὸν φιλόπονον δὲ
καὶ τίμιον ἐργάτην τὸν διδάσκοντα τοὺς παῖ-
δάς του τὸ ἴδιον ἐπιτήδευμα ἐκτιμῶ ἐγὼ πολὺ
μᾶλλον ἢ τινὰς χιλιαδούχους, οἱ ὅποιοι ἐπλού-

τησαν κερδοσκοποῦντες ἐν τοῖς χρηματιστηρίοις
καὶ ἐκκληρονόμησαν τὴν ἀδράνειαν καὶ τὴν ὀκνη-
ρίαν, διακυβεύοντες τὴν τε ἑαυτῶν καὶ τὴν τῶν
ἄλλων περιουσίαν· ἐκτιμῶ αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν
κτηματίαν τὸν μηδαμῶς φροντίζοντα ν' ἀποβῇ
ὡφέλιμος τῷ πλησίον καὶ νὰ ἀποτίσῃ τὸ ὀφειλό-
μενον εἰς τὴν κοινωνίαν, ὡς ἔπραξεν ὁ πατὴρ
αὐτοῦ. Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ σχεδίων
φάντασιωδῶν καὶ ἀπραγματοποιήτων, ἀλλὰ περὶ
καθηκόντων σπουδαίων, τὰ ὅποια εἰς πάντας
ἐπιβάλλονται ἐξ ἴσου, καὶ τὰ ὅποια ἅπαντες
κέρτνται τὴν ἱκανότητά νὰ ἐκτελέσωσι. Τίς
δὲ θὰ πᾶθῃ ἐνεκὰ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῶν
πρὸς τὰ τέκνα ἐπιβαλλομένων καθηκόντων;
ὁ τρόπος θὰ ὑποφέρῃ, ἐπειδὴ τὰ τέκνα, εἰς
ἑαυτὰ ἐγκαταλείπομενα, ἀβούλητα καὶ ὁ-
λως ἄμοιρα τῶν τῆς ὑπάρξεως μέσων, ἢ ἀπο-
θνήσκουσιν, ἢ γίνονται μάλιστα τῆς κοινωνίας·
ὁ πατὴρ ὅμως, βλέπων τὸ παιδίον παρ' ἐ-
κείνου προσδοκῶν ὅλον αὐτοῦ τὸ μέλλον, θὰ ἀ-
ρυσθῇ νέας δυνάμεις, ὑψηλότερα καὶ γενναίτερα
αἰσθήματα, καὶ θὰ συναισθανθῇ ἑαυτὸν πολλῷ
μερίζονα ἢ προτοῦ, ἐπειδὴ ὡς ὑπάρχει μεγαλειό-
της βασιλέων οὕτως ὑπάρχει καὶ τις ἄλλη μεγα-
λειότης, μᾶλλον προσιτὴ εἰς ἅπαντας καὶ ἡ-
τον διαμφοσθητομένη, — ἡ μεγαλειότης τοῦ οἰ-
κογενειάρχου. Ἀλλὰ τὸ ἀνατρέφειν τοὺς παῖδας
μέχρι τῆς ἡλικίας καθ' ἣν δύνανται νὰ ἐπαρκώ-
σιν αὐτοὶ εἰς τὰς ἀνάγκας των, καὶ τὸ διδάσκειν
αὐτοὺς τὸ ἴδιον ἐπιτήδευμα, τοῦτο εἶναι ὁ κα-
λούμενος βίος ὕλικός ἢ ὁ ἄρτος τοῦ σώματος. Ὁ
βίος ὅμως ὁ ὕλικός δὲν εἶναι εἰς τοὺς ἀνθρώπους
ἀποχρῶν· προσδεῖται τοῦ βίου τοῦ πνευματικοῦ·
ἡ φυσικὴ καὶ βιομηχανικὴ ἀνατροφή ἔχει ἀνάγκη
τῆς ἡθικῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἐκπαιδεύ-
σεως. Τὴν ἐκπαίδευσιν δὲν δύνανται ἅπαντες νὰ
δώσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν· αἱ καλῶς διωργανωμέναι
καὶ πεπολιτισμέναι κοινωνίαι ἐγκαθιδρύουσι σχο-
λεῖα δημόσια, ἐνθα τῶν μὲν πενήτων τὰ τέκνα
ἐκπαιδεύονται ἀναλῶμασι τῆς κοινότητος, οὐχὶ
δὲ καὶ τὰ τῶν εὐπορούντων, ἐπειδὴ ἡ κοινωνία
πρέπει νὰ φυλάττῃ καὶ ἐξοικονομῇ τοὺς πόρους
τῆς διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην αὐτῶν. Ἡ ἡθικὴ
ἐκπαίδευσις εἶναι ἀπαραίτητος. Οὔτε τὸ θρησκευ-
τικὸν μᾶθημα, οὔτε τὰ διδασκτικὰ βιβλία, οὔτε
αἱ διδασκαλῖαι περὶ ἡθικῆς ἐπιδρώσιν ἐπὶ τὰς
νεανικὰς καρδίας τοσοῦτον ὅσον τὸ παράδειγμα
τῆς χρηστότητος, τῆς συνέσεως καὶ τῆς χρη-
στοτηρίας, τὸ ὅποιον ὁ πατὴρ ἐντὸς τῆς ἰδίας
οἰκογενείας παρέχει εἰς τὰ τέκνα του. Τοιαῦτα
ἢ ἀληθινὰ ἐκπαίδευσις, ἢ ἕκαστος ὀφείλει καὶ
δύναται νὰ δώσῃ, καὶ ἥτις ἀνυψοῦσα τοὺς ἀν-
θρώπους ἐπιτυχῶς πληρέστατα τοῦ σκοποῦ
αὐτῆς ὁπόταν ἐγκαινισθῇ ἐν αὐτῇ τῇ οἰκογε-
νείᾳ, καθισταμένη αὐστηρὰ μὲν καὶ σπουδαία
ὑπὸ τοῦ πατρὸς, τρυφερά δὲ καὶ γλυκεῖα ὑπὸ
τῆς μητρὸς. Τοιαῦτα τὰ δύο ὑψηλὰ τῶν γονέων

καθήκοντα πρὸς τὰ τέκνα, ἡ φυσικὴ καὶ βιομη-
χανικὴ ἀνατροφή καὶ ἡ ἀνατροφή ἡ ἡθικὴ· τὴν
διττὴν ταύτην ἐντολήν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ
πᾶς ἄνθρωπος, ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑπάρχῃ τίμιος,
ἐπειδὴ πᾶς μὴ τοιοῦτος καλῶς θὰ ἔπραττε μὴ
ἐπιιδιδόμενος τὸ παράπαν εἰς τὴν ἀγωγήν τῶν
τέκνων του.

Καθὼς οἱ γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα, οὕτω πάλιν
καὶ τὰ τέκνα ἔχουσι πρὸς τοὺς γονεῖς πολλὰ
καθήκοντα ἱερὰ, πρὸ πάντων τὴν ὑπακοήν ἐφ'
ὅσον δὲν ἐφθασαν εἰς τὴν νόμιμον ἡλικίαν, ἐ-
πειδὴ τὸ πατρικὸν ἀξίωμα ἔνα ἀπλῶς προτί-
θεται σκοπὸν, νὰ τὰ διαπλάσῃ, ἀνυψώσῃ καὶ
ἀναδείξῃ ἀνθρώπους· παύεται λοιπὸν ἅμα κα-
τορθῶσαν τὸν σκοπὸν ἐκείνον, ἐπειδὴ τὸ πατρι-
κὸν ἀξίωμα εἶναι μία οὐράνιος ἐξουσία, ἱερατεῖα
ἀληθινή, ἐντολὴ ἡθικὴ ἅμα καὶ θρησκευτικὴ.
Ἄρα ἐκτελεσθείσης ταύτης παύεται ἡ ὑπακοή,
ἀντικαθισταμένη ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς εὐ-
λαθείας, τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἀφιέρσεως
πρὸς τὸν χορηγῆσαντα ἡμῖν διττὸν βίον, τὸν
ὕλικόν, δι' οὗ κατέχομεν τὴν πρέπουσαν ἡμῖν
θέσιν ἐν τῇ φύσει, καὶ τὸν ἡθικόν, δι' οὗ κατέ-
χομεν τὴν οἰκείαν θέσιν μετὰ τῶν ὁμοίων.
Τὰ αἰσθήματα ταῦτα πρέπει νὰ ἦναι διαρκῆ
καὶ νὰ ἀποκαλύπτονται κατὰ τὰς ἐπισημοτέ-
ρας τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως περιστάσεις. Οὐχὶ
ἀλόγως θεωρεῖ ὁ νόμος ἐνῆλικας τοὺς συμπλη-
ρώσαντας τὸ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡ-
λικίας των, ἐπειδὴ ἡ ὑπὸ τῶν νεωτέρων τῆς οἰ-
κογενείας μελῶν γενομένη ἐκλογὴ τῆς συζύγου
ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἄλλοι οἱ οὐσιωδῶς ὁλόκληρον τὴν
οἰκογένειαν. Δὲν ἐπιτρέπεται τοῖς νεωτέροις νὰ
εἰσαγάγωσιν εἰς τὸ ἄδυτον τῆς οἰκογενείας καὶ
νὰ παραχωρήσωσι τὰ ἱερώτερα τῶν ὀνομάτων
καὶ τῶν δικαιωμάτων εἰς ὄντα ἀνάξια τηλικαύ-
της τιμῆς καὶ ἱκανὰ ἴσως νὰ ἀτιμάσωσι τὴν οἰ-
κογένειαν ἢ νὰ διαταράξωσι τὴν ἐν αὐτῇ ἐπι-
κρατοῦσαν εἰρήνην καὶ ἁρμονίαν. Ὅπόταν ἐπέλ-
θῃ ἡ κρίσιμος τοῦ γάμου ὥρα, ἃς κλίνωμεν ἐ-
κουσίως τὸν αὐχέναν ὑπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ πατρὸς
καὶ τῆς μητρὸς, συνδιασχεπτόμενοι μετ' αὐτῶν
ἐν ἀγάπῃ· ἐὰν ἴδωμεν αὐτοὺς γινόμενους ἐρ-
μαιον τυφλῶν προλήψεων, ἃς ἀποπειρώμεθα νὰ
τοὺς καταπεισώμεν· δικαία εἶναι ἡ ἀντίστασις
μόνον ἐναντίον τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης καὶ τῆς
ἀδίκου προλήψεως, ἐναντίον τῆς ἀγερώχου καὶ
δεσποτικῆς ἀξιώσεως, ἥτις, μηδαμῶς συντελοῦ-
σα εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ἡμετέρου ὀνόματος, τείνει
ἵνα καταστρέψῃ τὴν εὐημερίαν ἡμῶν.

Οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς γεννώμενοι παῖδες
ἔχουσι νὰ ἐπιτελέσωσι καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλὰ
καθήκοντα, τὰ ὅποια ὅμως ὑπάρχουσι τοσοῦτον
θελτικὰ ὥστε μόλις δύνανται νὰ νομισθῶσι
καθήκοντα. Γὰρ ὄντι τί γλυκύτερον, τί γρητε-
τικώτερον τῆς μετὰ τὸν ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς ὑ-
παρχούσης συγγενικῆς, ἥτις ὅσον ὑψηλότερα εἶ-

ναι παρὰ τὴν ἀπλὴν φιλίαν, τοσοῦτω μακρό-
τερον ἀπέχει ἀπὸ τῶν τρικυμιῶν καὶ τῆς ἀντι-
ζητίας τοῦ ἔρωτος; Τί ἡδύτερον ἢ τὸ ἀνευρί-
σκειν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ἀδελφῷ, ἔχοντι ἐν ταῖς ἱ-
δίαις φλεβί το αὐτὸ ὅπερ καὶ ἡμεῖς αἷμα, συγ-
κοινωνοῦντι τῶν αὐτῶν χαρμοσυγῶν καὶ ἀλγη-
δόνων, θεραπευμένῳ ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς, καὶ
οὔτινος τό τε σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ἐπλάσθησαν ἐκ
μίας καὶ τῆς αὐτῆς ὡς ἡμεῖς οὐσίας; «Ὁ ἀδελ-
φός εἶναι φίλος χορηγηθείς ἡμῖν παρὰ τῆς φύ-
σεως.» Ἐὰν μὴ θέλωμεν νὰ σφίγγωμεν τοῦτου
τὴν δεξιάν, εἴμεθα ἀνάξιοι νὰ λάβωμεν ἄλλον
φίλον.

Τοιοῦτω τρόπῳ ὅλα τὰ αἰσθήματα τῆς οἰ-
κογενείας συγκεντρῶνται εἰς ἓν καὶ μόνον, εἰς
τὴν ἀγάπην, εἰς τὴν ἀφιέρωσιν. Τοιοῦτω τρόπῳ
ἅπαντα τὰ ὄντα, τὰ ὅποια εἰς τοὺς σωματι-
κοὺς ὀφθαλμοὺς φαίνονται διακεκρυμένα ἀπ' ἀλ-
λήλων, συναποτελοῦσιν ἀληθῶς ἓν σῶμα καὶ
μίαν ψυχὴν. Οὕτως ἐννοουμένη ἡ οἰκογένεια δὲν
εἶναι ἐξαιρετικὸν προνόμιον οὔτε τοῦ συρφετώ-
δους ὄχλου, οὔτε τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἀλλ' εἶ-
ναι ἀπλῶς ἡ ἀνθρωπίνη οἰκογένεια τῆς ὁποίας
ἡ τελεία εἰκὼν παρίσταται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δια-
νοίᾳ ὑπὸ τὰ θελτικὰ ἔχνη τῆς μητρὸς, ἐπειδὴ
μόνον τὸ τῆς μητρὸς ὄνομα διεγείρει ἐν ἡμῖν
πᾶσαν ἰδέαν εὐλαθείας, τιμῆς καὶ ἀγάπης. Ἐν
τοῖς πρότερον ὑπῆρχον ἐν τῇ κοινωνίᾳ προνο-
μοιοῦχοί τινες, νομίζοντες ὅτι αὐτοὶ μόνον εἶχον
δικαίωμα νὰ λαλῶσι περὶ τῶν προγόνων των, ὡ-
σανεὶ οἱ ἄλλοι μὴ ἀνῆκον δῆθεν εἰς τὸ ἀνθρώ-
πινον γένος, μηδὲ ἦσαν ἄξιοι νὰ καταλογισθῶ-
σιν εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν
ἡδὴ ἀναπτυχθεῖσαν τῆς οἰκογενείας ἐννοίαν,
πᾶσα οἰκογένεια τιμία καὶ ἀκριβὴς τὰ ἑαυτῆς
καθήκοντα ἐπιτελοῦσα εἶναι καὶ ὀνομάζεται εὐ-
γενής. Ἀπόβλητοι καὶ ἄγενεῖς ὑπάρχουσι μό-
ναι αἱ οἰκογένειαι αἱ κηλιδούμεναι ὑπὸ τῶν κα-
κουργημάτων καὶ τῆς βλαστώσεως καὶ οὐδὲν ἔχου-
σαι ἄλλο ἢ τὸ ἀπλοῦν ὄνομα τῆς οἰκογενείας.

Ἡ τῶν προγόνων εὐλαεία θὰ ἦναι ἀπὸ τοῦδε
κοινὸν προνόμιον πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν
πάντες οἱ ἄνθρωποι συνειδῶσι τὰ καθήκοντα καὶ
τὰ αἰσθήματα ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἡ οἰκογενειακὴ
κοινωνία. Σήμερον δὲν ὑπάρχει οὐδεμία οἰκογέ-
νεια τοσοῦτον εὐτελής καὶ ἀφανής ὥστε νὰ μὴ
ἔχῃ τὸ γενεαλογικὸν αὐτῆς στέλεχος καὶ τὰ
τεκμήρια τῆς εὐγενείας τῆς. Συλλέξατε ἐν λευ-
κώματι τὰς φωτογραφίας τῶν ὑμετέρων φιλά-
των καὶ τῶν ἀξίων τῆς ὑμετέρας ὑπολήψεως καὶ
εὐγνωμοσύνης. Ὑπογράψατε τὰ παρ' αὐτῶν πρα-
χθέντα ἀγαθὰ, τὰ παραδείγματα τῆς χρηστό-
τητος, τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς συνέσεως
ἃ περ κατέλιπον ὑμῖν, τηρήσατε εὐλαβῶς τὰ σε-
πτὰ ταῦτα μνημεῖα, καὶ θὰ ἀποκτήσῃτε πολύ-
τιμον οἰκογενειακὸν μουσεῖον, ὡς ἄλλοι τῆς ἀρ-
χαίας Ῥώμης εὐπατρίδα· θὰ ἔχητε διὰ παντός

ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἐνσάρκωσιν ὅλων τῶν ὑψηλῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀσκήσητε ὑμεῖς αὐτοὶ, καὶ πλέον δὲν θὰ φρονήσητε τοὺς τέως κληθέντας εὐγενεῖς. Οὕτω δὲ ὅλαι μὲν αἱ οἰκογενεῖαι τοῦ λαοῦ θὰ ἀναβιβασθῶσιν εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος, φέρουσαι ἐπὶ τοῦ μετώπου τὸν χαρρακτῆρα τῆς εὐγενείας, ἢ δὲ δημοκρατία θὰ παρραστήσῃ ἀληθῶς τὸ ἰδεώδες τῆς κοινωνίας ἐν τῷ μέλλοντι.

Ο ΔΥΣΜΟΡΦΟΣ

[Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ, ὑπὸ * K.]

Συνέχεια (ὁ 181 σελ. 479).

Εὗρομεν τὴν μαρκησίαν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς καθήμενας εἰς τὴν εἴσοδον τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν θαλάμων τῆς ὑποδοχῆς. Οὐδεὶς τῶν προσκεκλημένων εἶχε φανῇ ἀκόμη. Ὁ λόρδος Λουδοβίκος μόνος, πρὸ ὥρας μόλις ἀφικόμενος ἐκ Λονδίνου, ἦτο πλησίον τῶν ἀδελφῶν του, ἀδολασχῶν μετὰ τινος νέας Γαλλίδος, συντρίφου τῶν δεσποινίδων Βρανδῶνος, τῆς ἀναισχυνοτέρας φιλαρέσκου, ἣν ποτε συνήντησα.

Ἡ μαρκησία ἀνετινάχθη αἰφνης ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ λόρδου Σαινζερμαίν, φρικωδῶς ὠχρίασα. Ἦθελεν εἶπει τις ὅτι ἐπλήγη ὑπὸ αἰφνιδίας προσβολῆς. Ἐν τούτοις προσέβη πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν νύχταρίστησε χαριέντως ἐπὶ τῇ ἀνηκούστῳ τέρψει, ἣν, καθὰ ἔλεγε, προὔξεν αὐτῇ ἡ παρρούσια του.

Ὁ λόρδος Λουδοβίκος, βλέπων τὸν ἀδελφόν του, ἐπλησίασεν αὐτὸν μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ζωηρότητος, θλίβων δὲ μετὰ περιπαθείας τὴν χεῖρά του, τὸν διεβεβαίωσε περὶ τῆς εὐτυχίας, ἣν αἰσθάνεται, ἐπανευρίσκων αὐτὸν τοσοῦτον ὑγιᾶ. Ἦλθεν ἀκολούθως ἡ σειρά μου. Ἐπειτα αἰφνιδίως:

— Ἀ!... κυρία Καρτβράιτ! Πῶς! σεῖς; Εἶναι δυνατόν; Πῶς;... Συγκατετέθητε πραγματικῶς ν' ἀφήσητε τὸ ἐρημητήριόν σας, καὶ ἰδοὺ σεῖς εἰσελθοῦσα μεθ' ἡμῶν ὅλων εἰς τὴν αἰώνιαν καταδίκην!

— Ἐλπίζω ὅχι, ἀπεκρίθη. Ἦλθον ἀπλῶς μόνον διὰ νὰ συνοδεύσω τὴν δεσποινίδα Χόρν... καὶ νὰ ἐκπληρώσω τὸ καθήκον μου.

— ὦ!... Λιλία!... Δὲν σὰς ἔβλεπον. Μὲ εἶχον προειδοποιήσει ἐν τούτοις, ὅτι ἤθέλετε εἶσθαι ἐκ τῶν ἡμετέρων.

Αἰσθῶν δὲ, τὴν ἐθεώρει μετὰ βαθείας ἐκπλήξεως.

— Εἶναι πραγματικῶς ἡ Λιλία;... Πῶς! σὰς ἀφῆκα τὴν χαριστάτην τρελλὴν τοῦ κόσμου, καὶ σὰς ἐπανευρίσκω... ἀδιόφορον... Θέλετε νὰ χορεύσωμεν τοὺς δύο πρώτους χορούς;

Ἡ Λιλία ἤρυθρίασεν ὡς κεράσιον. Ἐφάνετο γοητευθεῖσα. Εἰς τὴν τιμὴν μου πιστεύω ὅτι εἶχε σκεφθῇ, ὅτι οὐδεὶς ἤθελε τὴν προσκαλέσει.

— Ἄν τὸ ἐπιθυμεῖτε, εἶπεν.

— Ἄν τὸ ἐπιθυμῶ! ἀνέκραξεν ὁ λόρδος Λου-

δοβίκος, καταβιβρώσκων αὐτὴν διὰ τοῦ βλέμματός. Λοιπὸν δὲν ἔχετε δώσει τὸν λόγον σας εἰς κανένα, καὶ δέχεσθε. Εἶναι πρᾶγμα συμφωνημένον.

Ἡ Λιλία ἐπλησίασε τὰς ἐξαδέλφους τῆς.

— ὦ! Σαινζερμαίν, ὅποιον ἀξιόλογον πλάσμα! ὅποιον τερπνὴ καὶ ἀξιολάτρευτος κόρη! Ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ τις τὴν ἰδέαν τοιαύτης μεταβολῆς εἰς ἐν μόλις ἔτος. Ὅποια διαφορὰ μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου! Ἀλλὰ παρατηρήσατε τὴν λοιπὴν! εἶναι ἡ χάρις προσωποποιημένη! εἶναι θαυμασίως ὡραία!... εἶναι μαγεία!

Ἐπλησίασεν αὐτὴν καὶ ἤρχισε νὰ τῇ λαλήσῃ μετὰ ζωηρότητος. Ἐκείνη δὲ ἐγέλα καὶ ἐφαίνετο ἀκκιζομένη μετ' αὐτοῦ. Ἀθῶος ἀκκισμός, ἔλεγον χαμηλοφώνως ὅπως διόλου ἀθῶος ὀλίγον περισσοτέρα μόνον εὐθυμία καὶ γλυκύτης ὑπὲρ τὸ σύννηθες ἐν τῇ στάσει αὐτῆς καὶ ἐν τῷ βλέμματι.

Ἦκουσα τὸν λόρδον Σαινζερμαίν στεναζόντα.

Ἡ αἴθουσα τοῦ χοροῦ ἤρξατο πληρουμένη ὑπὸ κόσμου καὶ πάραυτα τὸ πλήθος μὲ ἀπεχώρισε τῆς οἰκογενείας Βρανδῶνος. Μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν τετραχόρων παρετήρησα ἐκ νέου τὴν Λιλίαν ἔχουσα μετὰ τοῦ λόρδου Λουδοβίκου. Ἡ καλλονὴ αὐτῆς ἐξήγειρε τὸν θαυμασμὸν πάντων, οἵτινες περιεκύκλουν τὴν μαρκησίαν ἐρωτῶντες τίς ἦτο ἡ δεσποινὶς Χόρν ἡ δὲ μαρκησία μάτην ἐξήτει ν' ἀποκρύψῃ τὴν δυσθυμίαν τῆς οὐ μόνον δὲ ἦτο κατατεθλιμμένη, βλέπουσα τὴν δεσποινίδα Χόρν ἀποστρέφουσαν τὴν δημοσίαν προσοχὴν ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῆς, ἀλλ' ἔτι βαθυτέρον παρωγισμένη, διότι παρίστατο εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ λόρδου Σαινζερμαίν ἐπὶ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του.

Ὁ λόρδος Σαινζερμαίν κατὰ πρῶτον παριστάμενος εἰς τὸ δημόσιον, ἐγένετο δεκτὸς ὑφ' ὅλων μετ' εὐχαριστήσεως ἠνωμένης μετὰ σεβασμοῦ. Πάντες ἐφάνιντο ἐπιθυμοῦντες νὰ προσενέγκωσι τὸν σεβασμὸν αὐτῶν εἰς ἄνδρα, ὅστις εἰ καὶ ζῶν ἐν τῇ μονώσει, μόλις δὲ ἀμυδρῶς δραθείς ἕως τότε, ἐγνώσθη ἐν τούτοις ἀπὸ μακροῦ χρόνου διὰ τῶν πράξεών του καὶ τῶν εὐεργεσιῶν του.

Πρώτην φορὰν ἐπίσης ὁ λόρδος Λουδοβίκος εὐρίσκετο ἐκτιμώμενος ἐν τῇ πραγματικῇ αὐτοῦ ἀξίᾳ, ἀντὶ δὲ, ὡς συνήθως συνέβαινε, νὰ γείνῃ ὑποδεκτὸς ὡς ὁ προφανὴς κληρονόμος τῶν τίτλων καὶ τῶν κτήσεων τῆς οἰκογενείας του, ἐρρίφθη αἰφνης εἰς δευτερεύουσαν θέσιν, εἰς τὴν ἀσήμαντον τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ θέσιν.

Ἐκεῖνος δὲ ἐφάνετο ἡκιστα μεριμνῶν περὶ τούτου, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀπερισκέψιας, περὶ τῆς Λιλίας μόνον ἀσχολούμενος. Καθ' ὅλοκληρίαν ἀπορροφηθεὶς ὑπ' αὐτῆς, δὲν ἐσκέπτετο πλέον οὔτε διὰ τὴν ταπεινὴν καὶ τὴν δυσἀρέσκειαν τῆς μητρὸς του, οὔτε διὰ τὰ καθήκοντα

αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς οἰκογενείας ἀπέναντι τῶν προσκεκλημένων.

Ἡ μαρκησία λυσσῶσα, ἀπηυθύνθη εἰς τὸν λόρδον Σαινζερμαίν.

— Εὐκαίριον ὅπως ὁ λόρδος Λουδοβίκος ἐννοήσῃ τὸ ἄτοπον τῶν πρὸς τὴν Λιλίαν περιποιήσεων του. Εἶναι καιρὸς νὰ παύσῃ ἡ γελοία αὕτη κατάστασις καὶ νὰ ἐνασχοληθῇ ὀλίγον καὶ διὰ τὰς ἄλλας νεανίδας. Ἦθέλετε ἔχει τὴν ἀγαθότητα νὰ τῇ λαλήσητε;

Ὁ λόρδος Σαινζερμαίν, συνδιαλεγόμενος ἐν τινὶ κύκλῳ, ἐστράφη ζωηρῶς, ρίψας ταχὺ ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βλέμμα.

Ὁ λόρδος Λουδοβίκος ἐλάλει ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὴν Λιλίαν, μέχρι τῶν ὤτων ἐρυθρίωσαν. Ὁ Σαινζερμαίν κατέστη ὠχρὸς μέχρι πελιδνότητος. Τὸν εἶδον κλονούμενον. Ἐν τούτοις ἔλαβε τὸν βραχιόνά μου καὶ μοι εἶπεν:

— Ἡ μαρκησία ἔχει δίκαιον. Πρέπει νὰ τὸν εἰδοποιήσωμεν.

Τὸν συνηντήσαμεν.

— Λουδοβίκε, ἡ μήτηρ σας ἐπιθυμεῖ νὰ ἐνασχοληθῇτε ὀλίγον περισσότερον καὶ περὶ τῶν προσκεκλημένων, ἢ δὲ προσοχὴ σας νὰ μὴ ᾖναι ἀποκλειστικῶς συγκεντρωμένη εἰς τὰ πρόσωπα τῆς οἰκογενείας σας.

— Ἐχετε δίκαιον. Ἐν τῇ τιμῇ μου συμπεριφέρομαι ὡς ἀληθὴς ἄρκτος. Μεταβαίνω νὰ προσκαλέσω εἰς χορὸν τὰς δεσποινίδας Carelon. Συμφωνία. Λιλία, ἐνθυμήθητε, ὅτι χορεύομεν ὁμοῦ τὸ cotillon μετὰ τὸ δεῖπνον.

— Καλλίτερον θὰ ἦτο ἂν ἀπεποιεῖσθε, Λιλία, εἶπεν ὁ λόρδος Σαινζερμαίν. Δυνατὸν νὰ λάβωσιν ἄλλοι τὴν ἀνάγκην του.

— Ἐξ ἐναντίας, θὰ κάμῃ καλὰ νὰ δεχθῇ, διότι μοι ὑπεσχέθη. Μεταβαίνω τώρα εἰς τὰ καθήκοντά μου ὡς υἱοῦ τῆς οἰκογενείας ἄλλα τίποτε εἰς τὸν κόσμον δὲν θὰ μ' ἐμποδίσῃ νὰ χορεύσω τὸ cotillon μετ' αὐτῆς.

— Προσέξατε, Λιλία, νὰ μὴ λησμονήσητε τὴν ὑπόσχεσίν σας.

— ὦ! δὲν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ πράξῃ τὴν ἑλλειψιν ταύτην, εἶπεν ἡ λαίδη Γεραλδίνη, ἥτις εὐρίσκετο δύο βήματα μακρὰν.

— Ἐλπίζω, Λιλία, ὅτι αἱ προσκλήσεις, ὑφ' ὧν βεβαιότατα θέλετε καταφορτωθῇ, δὲν θὰ σὰς κάμωσι νὰ λησμονήσητε τὸν λόγον σας.

Καὶ προσέθηκε γελῶν βωμολόχως:

— Μὴ παραβῆτε τὸν λόγον σας, ἐκτὸς ἂν εὕρητέ τινα καλλίτερον.

— Λιλία, εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ ὁ λόρδος Σαινζερμαίν, σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ χορεύσητε τὸ cotillon μετὰ τοῦ λόρδου Λουδοβίκου. Εἶναι ὑπέρποτε τὴν ἐσπέραν ταύτην κουφότερος καὶ τρελλότερος, καὶ δὲν πρέπει νὰ σκεπτόμεθα δι' ἡμᾶς μόνους.

Καὶ ἀπεμακρύνθη.

ΤΟΜΟΣ ΣΤ'—1878.

— Ἦδη σὰς ἐγγυῶμαι, ἀνέκραξεν ἡ Γεραλδίνη, ὅτι δὲν θέλετε χορεύσει μετὰ τοῦ λόρδου Λουδοβίκου. Ὅχι! ὅχι! Ἀ! μεθ' ὅλα τὰ ἀθῶα βλέμματά μας, ἐννοοῦμεν τὰ συμφέροντά μας, μικρά μου! Ἠρξίσταμεν μὲ τοὺς ἀδάμαντας ἔρχεται ἔπειτα ἡ σειρά τῶν καρδιῶν ἀναμφιβόλως. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ ἀρετὴ εὐρίσκει πάντοτε τὴν ἀνταμοιβὴν τῆς! Ἔστε περιποιητικὴ διὰ τὸν ἀξιόλογον κηδεμόνα σας. Τίς οἶδεν ὅποιον καλλίτερον μέλλον σὰς ἐπιφυλάττει;

Αἱ παρειαὶ τῆς Λιλίας ἐκαλύφθησαν ὑπὸ πυρῶδους ἐρυθρίματος, ἐν τούτοις δὲν ἐκινήθη, οὔτ' ἀπεκρίθη ποσῶς ἐφάνετο σκεπτομένη τι, τὸ ὅποιον κατὰ πρώτην φορὰν διήλθε τὸ πνεῦμά της. Μετὰ τινος δὲ στιγμᾶς ἀπωλέσθη εἰς τὸ πλήθος.

Εἶδον ἀπαξ ἡ δις εἰσέτι τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τὴν λαίδην Γεραλδίνην καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτῆς νὰ λαλῶσι πρὸς αὐτὴν μετὰ χλευασμοῦ. Πρὸς μεγάλην μου δ' ἐκπληξιν ἐχόρευσε τὸ cotillon μετὰ τοῦ λόρδου Λουδοβίκου, ὅστις μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐορτῆς, οἶονεῖ ἐπίτηδες, περὶ αὐτῆς μόνον ἐνησχολήθη. Ἡ δὲ Λιλία μοι ἐφάνη δεχομένη πᾶσαν αὐτοῦ φιλοφροσύνην μετὰ προσποιήτου ἐπιφυλάξεως, τὴν ὁποίαν ἐπὶ ματαίῳ προσεπάθει ν' ἀποκρύψῃ.

Ὁ λόρδος Σαινζερμαίν, ὄρθιος ἐν τινὶ τῆς αἰθούσης γωνίᾳ, παρετήρει αὐτὴν μετὰ τοσοῦτον ὀξείας ἀγωνίας, μετὰ τοσοῦτον πραγματικῆς ὀδύνης, ὥστε ἐφοβήθη μὴ παρατηρηθῇ. Τὸν ἐπλησίασα, καὶ λαμβάνων αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς:

— Συγγνώμην, μιλῶρδε, σὰς παρακαλῶ ἄλλα δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇτε...

— Εὐχαριστῶ, κύριε Οὐίλσον. Ἀναγνωρίζω ἐκ τούτου τὴν ἀρχαίαν φιλίαν σας. Εὐχαριστῶ διὰ τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὅποιον λαμβάνετε ὑπὲρ δυστυχῶς οἷος ἐγώ, τοσοῦτον σκληρῶς καταβεβλημένου. Ἀ! τετέλεσται λοιπὸν, τετέλεσται!

Ἦμην ἐκστατικὸς. Ἦτο πράγματι ἐκεῖνος, ὁ λαλῶν μοι τοιοῦτοτρόπως, ὁ ἄλλοτε τοσοῦτον γαλήνιος;

— Δὲν εἶναι κατάλληλος στιγμὴ ἐξηγήσεων, ἐξηκολούθησεν ὁ λόρδος Σαινζερμαίν. Πόσον εἶμαι δυστυχής! Ἀνεκάλυψα τὸ μυστικὸν τῆς καρδίας μου ἐν τῇ στιγμῇ τῆς πικροτέρας ἀπελπισίας τῆς. Δὲν ἔχω τὸ θάρρος οὔτε νὰ φύγω, οὔτε νὰ μείνω. Ἀ! μάλιστα, εἶμαι πολὺ ἄθλιος, κύριε Οὐίλσον! Μισῶ, ἀποτροπιάζομαι τὸν ἀδελφόν μου! Μάλιστα, τὸν φθονῶ καὶ τὸν μισῶ!

Ἐστράφη καὶ πάλιν πρὸς τὸν λόρδον Λουδοβίκον, ὅστις ἀκτινοβολῶν ὑπὸ νεότητος καὶ καλλονῆς, προσήλου πυρῶδη ἄμματα ἐπὶ τῆς Λιλίας. Ὅσον δι' αὐτὴν, δὲν ἠδυνάμεθα νὰ κατανόησωμεν τὴν ἐκφρασιν τοῦ προσώπου τῆς ἀπέστρεψε κατὰ τὸ ἡμῖς τὴν κεφαλὴν καὶ κατένευε τοὺς ὀφθαλμούς.

— Περιφρονῶ ἐμαυτὸν μέχρι φρίκης, ἐπανελάθεν, ἐκβάλλον βαθὺν στεναγμὸν. Ἄ! ὀλίγον ἡμιβάλλον περὶ τῶν τελουμένων ἐν τῇ καρδίᾳ μου!... Εἶχον πιστεύσει μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, ὅτι ἦμην δι' αὐτὴν ἀδελφὸς μόνον... πατὴρ συμπαθὲς καὶ τρυφερός! Φεῦ! φεῦ! τὴν ἡγάπων ὡς παρὰ φρον. . . δι' ἔρωτος, ὅστις δὲν ἦτο δι' ἐμὲ προσωρισμένος!

Ἐσταμάτησε, διότι ὁ λόρδος Λουδοβίκος καὶ ἡ Λιλία διήρχοντο πλησίον ἡμῶν κρατούμενοι ἀπὸ τῆς χειρὸς.

— Λιλία! εἶπε δειλῶς ὁ λόρδος Σαινζερμαίν. Παρετήρησεν αὐτὸν ἐπὶ μακρὸν σκεπτικῇ ἔμελλε ν' ἀποκριθῇ ἴσως· ἀλλ' ἡ λαίδη Ἰσαβέλλα τὴν ἠκολούθει, ἐκείνη δὲ ἀκούουσα τὴν φωνήν της, ἐστράφη ζωηρῶς πρὸς τὸν λόρδον Λουδοβίκον, ἐπανήρχισε τοὺς ἀστεϊσμούς καὶ τοὺς γέλωτας διὰ τρόπου ἐλευθέρου καὶ ἐλαφροῦ, ὅστις διόλου δὲν με πύχαριστησε, καὶ ἀπεμακρύνθησαν ἀμφοτέρω.

Ἐπανέβη αὐτὴν περὶ τὸ τέλος τῆς ἐορτῆς. Ὁχρὰ, ἐξηνητημένη, ἡτοιμάζετο ν' ἀφήσῃ τὴν αἴθουσαν.

— Καλὴν νύκτα, κύριε Οὐίλσον, μοὶ εἶπε διὰ φωνῆς γλυκείας ἀλλὰ πλήρους μελαγχολίας.

— Ἐλπίζω ὅτι διασκεδάσατε, δεσποινίς Χόρν.

— Ὡ! μάλιστα. Ὅποια θελκτικὴ ἐσπέρα!

— Φοβοῦμαι ὅτι ὁ λόρδος Σαινζερμαίν ἐκουράσθη.

— Νομίζετε; Ὡ! δὲν τὸ πιστεύω. Πιστεύει ἐαυτὸν ἀδυνατότερον παρ' ὅτι πραγματικῶς εἶναι.

— Ἐκείνη λαλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον! Ἐσκέφθη ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοῦδε!

Καὶ ἔστρεψε τὰ νῶτά μου, καταληφθεὶς ὑπὸ αἰφνιδίας ἀηδίας.

— Ὅποια ἐορτή! ἀνέκραξε τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον ἡ Ἰούδη, ἥτις εἶχε λάβει μέρος εἰς τὰς διασκεδάσεις τῆς νυκτὸς, φοροῦσα ἐσθῆτα ἐξ ἐρυθροῦ μεταξωτοῦ κεκοσμημένην ὑπὸ πλατέων κροσσῶν, περὶ δὲ τοὺς ξανθοὺς αὐτῆς βοστρύχους κολοσσάιν κίδαριν· τὰ πάντα ἦσαν τόσον ὠραία καὶ τόσον καλῶς διατεταγμένα! Καὶ ἡ μαρκησία! πόσον ἐφαίνετο εὐτυχὴς, περικυκλωμένη ἀπὸ τὴν ἀξιολάτρευτον οἰκογένειάν της! Καὶ αἱ δεσποινίδες Βρανδῶνος, πόσον ἦσαν θελκτικαὶ μετὰ τὰς θελκτικὰς καὶ ροδοχρόους αὐτῶν ἐσθῆτας! Ἀλλὰ ποῦ ἴσταν διὰ βόλον εὗρεν ἡ Λιλία τὸ ἀδαμάντινον ἐκεῖνο περιδέραιον, — ἂν ἦναι ἀληθῶς τοιοῦτον; Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶναι ἀπόδειξις μεγίστης ἀδιακρίσις αὐτῆς ὅτι τὸ εὐφροεῖ. Μοὶ ἐφάνη καθ' ὅλοκληρίαν ἄτοπον, καὶ πρέπει νὰ τὸ εἶπω, ἤκουσα τὰς δεσποινίδας Βρανδῶνος νὰ κάμωσιν ἐπίσης τὴν παρατήρησιν ταύτην. Εἶναι γελοιωδέστατον νὰ φέρῃ ἀδύμαντας κόρη τῆς τάξεως ταύτης, καὶ δὲν ἐννοῶ

πῶς ὁ λόρδος Σαινζερμαίν ἐπέτρεψε νὰ στολισθῇ με αὐτοῦς πτωχὸν πλάσμα χωρὶς περιουσίαν. Αἱ δεσποινίδες ἐφαίνοντο τεθλιμμέναι, καὶ ἴσταν πίστιν μου δὲν εἶχον ἄδικον. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, ἐλυπήθην πολὺ τὸν λόρδον Λουδοβίκον. Νὰ σκέπτηται, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ γείνη μαρκησίος Βρανδῶν! Τόσον ὠραῖος ἄνθρωπος! — Ἄ! πτωχὲ λόρδε Σαινζερμαίν! Ἐφαίνετο βεβαίως τατα ἐκπληκτικῶς ὑγιὲς καὶ ἀναμφιδόλως ἔχει ἀρκετὰ καλὴν ὕψιν. Ἀλλ' ἐκεῖνος νὰ ἦναι ὁ κληρονόμος! Ἄ! εἶναι μεγάλη δυστυχία βέβαια, ἡ δὲ πτωχὴ λαίδη Βρανδῶνος πρέπει νὰ ἦναι φρικωδῶς κατατεθλιμμένη!

— Μάλιστα, δὲν ἤθελον ἐκπλαγῇ ἐπὶ τούτῳ, ἀπεκρίθη.

Ποτὲ τελετὴ δὲν παρήγαγε τοσοῦτον ἀπαισίους συνεπειάς, ὅσον ὁ πολυπόθητος οὗτος χορός.

Καὶ ἐν πρώτοις ὅσον ἀφορᾷ τὴν μαρκησίαν ἡ σκέψις τῆς Ἰούδης ἦτο ἀληθυστάτη: ἡ ιδέα ὅτι ὁ λόρδος Λουδοβίκος, ὁ προσφιλέστατος αὐτῆς υἱός, τὸ εἶδωλόν της, ἤθελον εἶσθαι ἀπλοῦς ἐν τῇ οἰκογενεῇ δευτερότοκος, ἦτο δι' αὐτὴν ἡ πικροτάτη ἀπάτη.

Ἡ παρουσία τοῦ λόρδου Σαινζερμαίν εἰς τὸ δημόσιον, ὡς ἀνεγνωρισμένου ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας, εἶχε ματαιώσει πάντα τὰ φιλόδοξα αὐτῆς ὄνειρα καὶ ἀνεπιστρέπτει καταστρέφει τὴν ἀπὸ τοσοῦτου χρόνου θωπευομένην ἐλπίδα, ὅτι τὸ ἀσθενὲς καὶ δύσμορφον παιδίον καὶ ζῶν δὲν ἤθελε παράσχει προσκόμματα εἰς τὸ μέλλον τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἀλλ' ὅταν τὸν εἶδε παρουσιαζόμενον ὑγιᾶ, βαδίζοντα καὶ λαλοῦντα ὡς ὅλος ὁ κόσμος, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐδίστασε πλέον· αἰφνιδίως δὲ πεποιθήσεις ἐνετυπώθη εἰς τὸ πνεῦμά της: ὁ λόρδος Σαινζερμαίν θὰ ζήσῃ.

Ἐτέρω δι' αὐτὴν ἀπάτη ὑπῆρξεν ἡ συμπεριφορὰ τοῦ λόρδου Λουδοβίκου. Ἐκεῖνος, δι' ὃν εἶχε δοκιμάσει τοσοῦτον ὀξείας ἀνησυχίας, εἶχε τεθῆ, χωρὶς ἐπὶ στιγμὴν νὰ διστάσῃ, εἰς τὴν τάξιν, ἣν διέγραφεν αὐτῷ ἡ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κατὰστάσις του μετὰ τὸς αὐτῆς εὐκολίας καὶ θυμῆδίας, ὡσεὶ μηδέποτε εἶχε προσμεριδιάσει αὐτῷ ἑτέρω μοῖρα. Ἀπορροφηθεὶς ὑπὸ τοῦ παράφρονος πρὸς τὴν Λιλίαν θαυμασμοῦ, περὶ αὐτῆς μόνον ἠσχολεῖτο, χωρὶς δὲ νὰ φροντίζῃ τί θὰ εἶπῃ ὁ κόσμος, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκτεθῇ, ἅμα κατὰ πρῶτον δημοσίᾳ παρέστη ἐν Βρανδῶνι, κηρυττόμενος οὕτως εἰπεῖν ὁ αἰχμάλωτός της.

Εἰς τὰς ἀφορμὰς ταύτας τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀνησυχίας προσετίθεντο ἕτεραι πικρότεραι ἀκόμη.

Ἐνεκα τῶν παραδόξων καὶ ἀπιστύτων δαπανῶν, συνεπειῶν τῆς μεγαλοπρεποῦς συντηρήσεως τοῦ οἴκου του, ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου ὁ μαρκησίος ἐστενοχωρεῖτο ὀλίγον· ἡ δὲ ἔτι μάλ-

λον, ὁπότε ἦτο ἡναγκασμένος νὰ πληρώσῃ τὰ χρεῖα τοῦ λόρδου Λουδοβίκου, ὅστις οὐ μόνον ὑπερβαλλόντως ἄσωτος, ἀλλὰ μανιώδης χαρτοπαίκτης προσέτι, ἐθισθεὶς νὰ βλέπῃ τὰς ἐλαχίστας ἐπιθυμίας του ἱκανοποιημένας καὶ ἡδὴ κατακυριευθεὶς ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος ἐκείνου τοῦ κόρου, τοῦ ὀδηγοῦντος βαθυμῆδον εἰς τὴν κακίαν τὸν φιλήδονον ἄνθρωπον, μοιραίως εἶχεν ἐξολισθήσει. Εἶχε παίξει μεγάλα ποσά, ἡ δὲ μὴτηρ του, ἡ ἐμπεπιστευμένη τῶν ἀπωλειῶν αὐτοῦ καὶ τῆς στενοχωρίας, ἔβλεπε μετὰ φρίκης, ὅτι ἡ προφανὴς ὑγεία τοῦ λόρδου Σαινζερμαίν ἔθετε προσκόμματα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ περιλημένου υἱοῦ της.

Εἰ καὶ ἀναγκασθεῖσα νὰ δημολογήσῃ εἰς ἑαυτὴν, ὅτι τὸν εἶχεν ἀναθρεῖ μετὰ πολλῆς ἐπιεικειᾶς, ἀπρεποῦς διὰ δευτερότοκον υἱὸν τῆς οἰκογενείας, ἡ ἀγερωχία της ἐν τούτοις ἐπανεστάτο, ἀρνούμενη ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ φρόνησις ζωηρῶς ὑπεδείκνυνεν ὡς ἀλήθειαν. Καὶ ἐκολλαέτο φρονούσα ὅτι ἦτο ἀδύνατον ἡ τοῦλάχιστον λίαν ἀπίθανον νὰ νυμφευθῇ ὁ λόρδος Σαινζερμαίν, ἡ δὲ σκέψις αὕτη μόνον κατῴρθου νὰ κατευνάσῃ ὀλίγον τοὺς φόβους της.

Ὅσῳ πικρὰ καὶ ἂν ἦσαν ἐν τούτοις διὰ τὴν μαρκησίαν αἱ συνέπειαι τῶν συμβάντων ἐκείνων, δὲν ἐδημιούργουν δι' αὐτὴν νέαν τινα κατὰστασιν καθ' ὅλοκληρίαν, ἂν δὲ σήμερον κατέθλιβεν αὐτὴν ὁ φόβος τοῦ μέλλοντος, οὗτος εἶχεν ἤδη πολλάκις ἐπισκεφθῇ τὰς ἀγρύπνους αὐτῆς νύκτας.

Τούναντίον ὁ λόρδος Σαινζερμαίν ἐξηγείρετο ἀποτόμως ἀπὸ τοῦ εὐτυχοῦς ὄνειρου του. Ἀνακαλύπτων τὸ μοιραῖον τῆς καρδίας του μυστήριον, παρεδόθη κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς εἰς θλίψιν, εἰς αγωνίαν ἐπὶ τοσοῦτον τρομερωτέραν, ὅσον ἡ ζωὴ αὐτοῦ εἶχε παρέλθει μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης γαληνωτέρα, ἐλευθέρα πάσης ἡθικῆς συγκινήσεως.

ὑπῆρξεν ὁ θλιβερός μάρτυς ὑπερβολῶν τινῶν ἀκαταβλήτου ἀπελπισίας, τῶν ὁποίων ἐγένετο θῆμα.

— Ὡ! κύριε Οὐίλσον! ὁποία μεταβολή! ὁποία τρομερὰ ἀνακάλυψις!... Ἡ Λιλία μου, ἡ γλυκεῖα, ἡ ἀθῶα Λιλία μου! Πόσον ὀλίγον ἀμφεβάλλομεν ἀμφοτέρω, ὅτι τὸ τέρας, τὸ ὁποῖον ἐκείνη, μεθ' ὅλην τὴν δυσμορφίαν του, περιέβαλλε διὰ τοσοῦτον ἀφελούς καὶ τρυφερὰς ἀφοσιώσεως, ἡδύνατο νὰ υποβάλῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του πάθος, τὸ ὁποῖον ἤθελε τὸν καταστήσει διὰ παντὸς εἰδεχθῇ καὶ ἀποτρόπαιον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της!... Νὰ τοιμήσω νὰ τὴν ἀγάπῃσω!... ἐκείνην!... Ἄ! εὐτυχία μου, νεότης μου, ζωὴ μου!... τὰ πάντα καταρρέουσιν!... εἶμαι κατάρτος. Ἄ! τετέλεσται! Εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνακτήσω τὴν εὐλογητὴν ἐκείνην ἄγνωστον, δι' ἧς ἐμεθυόμην ἐκ τῶν μειδιαμάτων

της, τῆς ἀξιολάτρευτου, τῆς θείας ὠραιότητός της! Ἦδη, τὰ πάντα εἶναι δι' ἐμὲ δηλητήριον. Ὅταν τὴν βλέπω, αἰσθάνομαι τὴν καρδίαν μου βασανιζομένην ἕνεκα τῆς γλυκύτητός της, τῶν θελημάτων της, τῆς μαγείας της, καὶ χάνω τὸ λογικόν μου... Ἄ! εἴθε διὰ παντὸς νὰ τὴν ἐστερούμην!

— Φεῦ! μιλῶρδε, τῷ ἔλεγον, μὴ καταβάλλεσθε τοιοῦτοτρόπως. Ἔστε δικαιότερος πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς. Ἀναλογίσθητε τὴν ἀξίαν σας. Διὰ τὴν ἀποπειρᾶσθε νὰ νικήσητε, ὡς τοσοῦτοι ἄλλοι πρὸ ὑμῶν ἐπραξαν τοῦτο ἡδὴ; Σκέφθητε ὁποῖος εἴσθε!

— Μή μοι λαλήτε ποτὲ περὶ τούτου, Οὐίλσον. Μὴ με πειράζετε διὰ τῆς σκληρᾶς ταύτης σκέψεως... Μάλιστα, ὁμολογῶ ὅτι ὑπάρχουσι στιγμαὶ, καθ' ἃς λέγω ἐν ἐμαυτῷ ὅτι ἡδυνάμην νὰ τὴν ἀγοράσω... ὅτι ἡδυνάμην νὰ τὴν πείσω ν' ἀνταλλάξῃ ἀντὶ τοῦ χρυσοῦ μου τὴν ὠραιότητά της... Φρικώδης πειρασμός!... Ποτὲ, ποτέ! Ἡ εὐγνωμοσύνη ἴσως... ἴσως ἐπίσης ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ ματαιότης. Ἡ γυνὴ εἶναι ἀδύνατος, καὶ προσέτι δὲν εἶναι ἄγγελος... Ἀλλὰ, ὁ Θεὸς νὰ με φυλάξῃ! Ὡ! Λουδοβίκε! πόσον σὲ φθονῶ!... Σκέπτεσθε ὅτι τὸν ἀγαπᾷ, Οὐίλσον, ἐκείνη;

Δὲν ἡδυνάμην νὰ συνειθίσω εἰς τὴν ιδέαν ταύτην:

— Δὲν πιστεύω, τὸ εἶπον.

Ἐφάνη ἀνακουφισθεῖς.

— Ἄν ὁ Θεὸς με προφυλάξῃ ἀπὸ τῆς λύπης ταύτης, ἔστω ἡλόγητος! Εἶναι δέκα ἐπτὰ ἐτῶν μόλις... Εἶναι ἡ ἡλικία τῆς ἐξεργέσεως τῶν παθῶν... καὶ ἐν τούτοις, ἂν ἡ καρδία της δὲν εἶχε λαλήσει, ἡδυνάμην ἴσως νὰ τὴν νυμφευθῶ καὶ νὰ ἱκανοποιήσω ἐπὶ τινα ἔτη τὴν ἀνάγκην τῆς ἀφοσιώσεως τῆς ἀθῶας αὐτῆς φύσεως... καὶ ἤθελον ἀποθάνει πύχαριστήριος, καταλείπων αὐτὴν εὐτυχὴ καὶ γαλήνιον... Ἀλλὰ σήμερον στεροῦμαι καὶ τούτου... Ἀπωλέσθησαν δι' ἐμὲ τὰ ὀλίγα ταῦτα ἔτη τῆς γαλήνης... ἡ δὲ ἀγωνία μου ἤρχισε, πρὶν ἢ δυνηθῇ νὰ τὰ ἀπολαύσω.

Εἶπον ὅτι δὲν ἡδυνάμην νὰ φαντασθῶ τὴν Λιλίαν ἀγαπῶσαν τὸν λόρδον Λουδοβίκον. Ἐν τούτοις τί ἔπρεπε νὰ σκεφθῶ; Ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου χοροῦ μεγάλη εἶχε τελεσθῇ μεταβολὴ ἐν αὐτῇ. Τὸ τέως γαλήνιον καὶ ἄγνον μέτωπον αὐτῆς εἶχε καταστῇ περίφροντι. Οἱ ὀφθαλμοὶ της ἐδάκρυον αἰφνιδίως, μεθ' ὅλας τὰς ἐναντίας προσπαθείας της, πολλάκις δὲ συνήντησα αὐτὴν μόνην, σύννοον καὶ μελαγχολικὴν περιπατοῦσαν εἰς τὰ δάση. Ἠγάπα πρᾶγματι, καὶ ἡγάπα τὸν λόρδον Λουδοβίκον;

Τρεῖς μόνον ἡμέρας εἶχε μείνει ἐν τῷ πύργῳ ὁ λόρδος Λουδοβίκος, κατὰ δὲ τὸ σύντομον τοῦτο διάστημα ἐνησχολεῖτο ἀκαταπαύστως περὶ τῆς Λιλίας, χωρὶς νὰ προσπαθῇ νὰ διασκεδάσῃ τὸν θαυμασμόν, τὸν ὁποῖον αὕτη τῷ ἐνέπνεεν,

δριζόμενος εἰς τὰς ἀδελφάς του, ὅτι οὐδέποτε συνήντησε θελτικώτερον καὶ μαγευτικώτερον πλάσμα· ὅτι ἀκαταμέτρητος ἦτο ἡ μεταξὺ ἀλλήλων ἀπόστασις καὶ ὅτι τὸ μελαγχολικὸν καὶ ἀνειροπόλον αὐτῆς ἦθος ἐκέκμητο μυριάκις πλείονα θέλητρα ἀπὸ πάσας τὰς εὐθύνους αὐτῶν χάριτας. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὁ θαυμασμὸς αὐτοῦ ἦτο ἐπὶ τοσοῦτον παράδοξος ὅσον φανερός, ἐπὶ τοσοῦτον μάλιστα φανερός, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ μαρτυρία ἀντὶ τῆς παραχρῆστ' ἢ ν' ἀνησυχία, τοῦναντίον οὐδενίαν ἡσθάνθη ἀνησυχίαν. Περιωρίσθη μόνον νὰ μὴ τὸν κρατήσῃ, ὅταν ἀνῆγγεῖλε τὴν εἰς Λονδίον ἀναχώρησίν του, διακηρύττων ὅτι ὁ ἀνυπόφορος ἐκεῖνος πύργος ἦτο κατάλληλος διὰ προκατακλυσμαῖα ὄντα.

Μὰς ἐγκατέλιπε λοιπὸν τρεῖς μετὰ τὸν χορὸν ἡμέρας. Ἡ ἀναχώρησις αὐτοῦ, ὡς ἐσκεπτόμεθα ἤδη, δὲν εἶχεν ἐπιθέσει τέρμα εἰς τὴν μελαγχολίαν τῆς Λιλίας. Τοῦναντίον ἡ θλίψις αὐτῆς ἡ-ξήσε· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πρὸς τὸν λόρδον Σαινζερμαῖν συμπεριφορά της μετεβλήθη. Παράδοξος ἐπιφύλαξις, στενοχωρία τις διεδέχθη τὴν ἀφελῆ ἐκείνην οἰκειότητα, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν εἶχε συνειθίσει. Δὲν ἐπλησίαζε πλέον τὸ ἀνάκλιντρόν του μετὰ τῆς θωπευτικῆς καὶ ἐρωτικῆς σχεδὸν ἐκείνης προθυμίας, τῆς τοσοῦτον πολυθελγήτρου, δεικνύουσα εἰς αὐτὸν τὰ σχέδιά της, τὰ ἄνθη της καὶ τὰ πτηνά της, προκαλοῦσα τὸν γέλωτα αὐτοῦ διὰ τῆς ζωηρότητός της, ἢ ἀναγινώσκουσα εἰς αὐτὸν χωρίον τι βιβλίον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου εἶχε συγκινηθῇ. Μόλις ἐσυντρόφευεν αὐτὸν πλέον· ἀπέφυγε τὴν κυρίαν Καρτθράϊτ, μὴ ἀφίνουσα σχεδὸν πλέον τὰς ἐξαδέλφας της. Εἶχε μαντεύσει λοιπὸν τὰ αἰσθητά του λόρδου Σαινζερμαῖν, ὥστε καὶ ἀκουσίως ἡσθάνετο φρίκην; ἢ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ τοῦ ἐτέρου ἀδελφοῦ ἀρτιγενῆς αὐτῆς ἔρως προσεῖλκεν αὐτὴν πρὸς τὰς ἀδελφάς του; Ὁ λόρδος Σαινζερμαῖν ἐπίστευε τὸ πρῶτον, αὕτη δὲ ἡ πεποιθήσις συνεπλήρωσε τὴν ἀπελπισίαν του.

Τὰ πάντα ἐξηγοῦνται, μοὶ εἶπεν ἡμέραν τινά. Ἐπρόδόν, ἢ δὲ πτωχὴ κόρη μὲ ἀποφεύγει μετὰ φρίκης καὶ ἀηδίας. Πῶς ἄλλως ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα; Πτωχὸν πλάσμα! Ἐξεδιόχθη ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἀσύλου της ὑπὸ τρομεροῦ τέρατος, δίκην παραδόξου ἐφιάλτου ἀπολιθοῦντος τὴν νεανικὴν φαντασίαν της... ὦ! Λιλία μου, λατρευομένη Λιλία μου! Διατί δὲν μοὶ εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἦμαι ἀκόμη ἀδελφός σου καὶ φίλος σου;... Ἀλλ' ὅχι· μὲ ἀποτροπιάζεται ἤδη... μὲ φοβεῖται καὶ μὲ μισεῖ ἐκείνη, ἥτις πρό τινων ἡμερῶν μόλις πᾶσαν αὐτῆς τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν χαρὰν ἔθετεν εἰς τὸν μετ' ἐμοῦ βίον της! Τὸ ἐγωῖστικὸν πάθος μου ἦτο ἄξιον τῆς τιμωρίας ταύτης!

Κατεῖχετο ὑπὸ τῆς σκέψεως ταύτης, μάτην ἐπιζητῶν νὰ τὴν ἐκδιώξῃ, μάτην ποθῶν διὰ τῶν

ἡρώϊκων προσπαθειῶν του νὰ καταστῇ καὶ πάλιν ἐαυτοῦ κύριος. Ἡ πάλη ἦτο βιαιότατη διὰ τὸν λεπτὸν αὐτοῦ ὀργανισμόν, μετ' ἀγωνίας δ' ἔβλεπον αὐτὸν ἐξασθενεῖντα καθ' ἐκάστην. Νόσος θλιβερώτερη, ἀσπονδοτέρα τῆς καταβαλόντος τὴν πτωχὴν μητέρα του, ὑπέσκαπτεν αὐτὸν, ὀδηγοῦσα ταχέως εἰς τὸν τάφον. Ἐρως ἀπελπίς, ἔτι μᾶλλον αὐξάνων τὴν ἀγωνίαν του ἔνεκα τῆς παρουσίας ἐκείνης, ἥτις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτός του.

Αἱ παρειὰ αὐτοῦ ἐκοιλαινόντο ἐπὶ μᾶλλον καθ' ἐκάστην· ἡ λάμψις τῶν ὀφθαλμῶν του ἦτο ὑαλῶδης· ἡ φωνὴ του ἔχανε τὴν γλυκύτητα αὐτῆς καὶ τὴν καθαρότητα, λαμβάνουσα τόνους τραχεῖς, τρόμον διεγείροντας. Ἀνῆγγεῖλε εἰς αὐτὸν τὴν σπουδαιότητα τοῦ κινδύνου, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ μ' ἐπιτρέψῃ νὰ προσπαθῶ νὰ τὸν ἀποδιώξω.

— Παντάπασι, μοὶ ἀπεκρίθη. Πρὸς τίνα λόγον ἢ θεραπείαν, ἥτις ἤθελε μὲ καταστήσει δυστυχῆ; Πιστεύετε λοιπὸν ὅτι ἐπρότιμον νὰ ἐπωφεληθῶ τῆς ἀπειρίας της, τῆς νεότητός της, ὅπως συνενώσω διὰ παντὸς τὸν ἄγγελον ἐκείνον μεθ' ἐνὸς ἀθλίου οἴου ἐγὼ δυσμόρφου; Ἀλλὰ καὶ αὕτη δὲν ἤθελεν ἀμφιβάλλει μέχρι τίνος σπείρου ἡδυνάμην νὰ καταστῶ εἰς αὐτὴν ἀπεχθής. Ὁχι, ὅχι, ἐγκαταλίπετέ τε εἰς τὴν τύχην μου, φίλε μου. Ὀλίγην ἀποδίδω σπουδαιότητα ἀνθραπειῶν ἢ ὅχι.

Εἶχεν ἡ Λιλία συνείδησιν τῶν συμβαινόντων; Πρὸ ὀλίγου χρόνου καταστροφὴ τοσοῦτον ταχεῖα ἤθελεν ἐξυπνίσει τὴν τρυφερώτερην αὐτῆς ἀφοσίωσιν, ἤθελε διεγείρει τὰς ζωηρότερας ἀνησυχίας της. Ἀλλὰ σήμερον δὲν συνέβαινε οὕτω πλέον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐνίοτε ἀκόμη, ἔνεκα τῆς συνηθείας ἐπλησίαζεν αὐτὴν, ὅπως θέσθαι θρανίον τι εἰς τοὺς πόδας του ἢ προσκεφάλαιον ὑπὸ τὴν κεφαλὴν του· ἀλλ' ἀμέσως ἀπεσύρετο ἐν σιγῇ, πολλάκις δὲ πρὶν ἢ τελειώσῃ τὴν ἀρξαμένην ἐργασίαν. Ὁ λόρδος Σαινζερμαῖν ἔκαμε παρατηρήσεις εἰς αὐτὴν, στενάζων διὰ τὴν ἐλάττωσιν ταύτην τῶν φροντίδων της. Ἐν τούτοις, προσέθηκε, προτιμώτερον τοιοῦτοτρόπως καὶ τὴν ἀπώθει τρυφερώς, ὁπόταν ἤθελε νὰ τῷ ἀποδώσῃ μίαν τῶν ἐλαφρῶν ἐκείνων ὑπηρεσιῶν.

— Μοὶ προξενεῖτε πόνον, Λιλία, ἔλεγεν. Ἡ συγᾶσατε, ἀγαπητὸν τέκνον. Ἡ κυρία Καρτθράϊτ θὰ ἐκτελέσῃ καλλίτερα ἀπὸ σᾶς τὴν ὑπηρεσίαν.

Ἡ Λιλία τότε συγκεχυμένη ἀπεσύρετο ὀλίγα βήματα μακρὰν. Μετὰ μίαν στιγμὴν εὗρισκε δικαιολογίαν τινὰ διὰ ν' ἀφήσῃ τὸν θάλαμον καὶ δὲν ἐπανεφάνετο καθ' ὅλην τὴν ἐσπέραν.

Ἡ κυρία Καρτθράϊτ δὲν ἔσχε μετ' ἐμοῦ ἐξηγήσεις. Ἡ μελαγχολικὴ αὐστηρότης τοῦ ἥθους της προέδιδε μόνον τὴν πεποίθησιν, ὅτι αἱ ἱκεσίαι τῆς πτωχῆς μαρκασιᾶς Βραυνδῶνος, ὅτι αἱ ἰδίαι αὐτῆς προσπάθειαι ἀπέβησαν ἀνωφελεῖς,

καὶ ὅτι ὁ φίλος ἡμῶν ἀπώλλυτο θυμὰ τοῦ πάθους ἐκείνου, διὰ τὸ ὁποῖον ἀμφοτέραι μετὰ σταθερότητος εἶχον ἐλπίσει, ὅτι ἐξήκουν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰ σχέδια αὐτῶν διὰ τὴν ἀνατροφήν του.

Ἐπὶ τῇ συνήθειᾳ.

K^a MARSH.

Ἡ ἐπομένη ἐπιστολὴ, γαλλιστὶ γραφείσα, ἀπεστάλη ἡμῖν ὑπὸ ξένης κυρίας, τακτικῶς ἀναγινωσκούσης τὸ φύλλον μας. Εὐχαρίστως δημοσιεύομεν μετὰφρασιν αὐτῆς. Σ. τ. Δ.

ΕΚΤΩΡ ΒΕΡΑΙΟΖ¹

Κύριε Διευθυντὰ τῆς «Ἑστίας»,

Ἀνέγνωσα ἐσχάτως τὸ ὥραϊον βιβλίον τὸ ἐπιγραφόμενον Mémoires d'Hector Berlioz, ἐσκέφθην δὲ ὅτι τεράχιά τινα ἐξ αὐτοῦ ἀφορῶντα εἰς τὴν χαλεπωτάτην ἀληθῶς νεότητά τοῦ εὐφυοῦς μουσουργοῦ θὰ ἦσαν ἄξια νὰ γίνωσι γνωστὰ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἑστίας».

Ὡς δὲν ἀγνοεῖτε ὀλίγος εἶναι χρόνος ἐξ οὗ τὸ βιβλίον ἐξεδόθη, διότι ὁ Berlioz ῥητῶς παρήγγειλε τοῖς φίλοις αὐτοῦ νὰ μὴ προβάσιν εἰς ἐκδοσιν τῶν Ἀπομνημονευμάτων του πρὶν μετὰ τινα ἔτη ἀφ' οὗ ἤθελεν ἀποθάνει, ἀπέθανε δὲ τῷ 1869.

Τολμῶ δὲ, κύριε, ἐν ἐσωκλείστῳ σημειώσω νὰ σᾶς ὑποδείξω μέρη τινα τοῦ βιβλίου πολὺ κινουῦντα τὸ διάφορον καὶ μαρτυροῦντα ἀριδῆλως ὅποσα κωλύματα δύναται νὰ ὑπερνικήσῃ ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ θέλησις. Ὁ πατήρ τοῦ νεαροῦ μουσολήπτου ἦτο ἱατρός καὶ ἐπεθύμει ἱατρὸν νὰ ἴδῃ καὶ τὸν υἱὸν του, πρὸς τοῦτο δὲ καὶ τὸν ἐπεμψεν εἰς τοὺς Παρισίους, ἀλλ' ἐκεῖνος, πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ μόνον ἀκάθεκτον αἰσθανόμενος κλίσιν, ταχέως ἀπεχαιρέτισε χάριν τοῦ Ὁδείου τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τὰ ἐδῶλια. Ἡ μήτηρ του, γυνὴ θρησκομανῆς καὶ νομίζουσα ὅτι οὐτιδανοὶ τινες εἶνε οἱ καλλιτέχναι, κατηράσθη τὸν υἱὸν της, ὁ δὲ πατήρ του ἐπαύσεν ἀπὸ τοῦ νὰ τῷ πέμπῃ τὸν συνήθη πρὸς διατήρησιν του μισθόν. Ἀλλὰ δὲν ἤρκει μόνον ἡ κατάρρα καὶ ἡ πενία· καὶ αὐτοὶ οἱ καθηγηταὶ τοῦ ὀλίγου εἶχον διαθέσειν νὰ ἐνθαρρύνωσι τὸν εὐφυῆ νεανίαν καὶ κατεπείκραινον τὸν δυστυχῆ μαθητήν. Καὶ ὅμως πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ἀγίου ὑπὲρ τῆς τέχνης, δὲν ἀπηλίσθη ὁ Berlioz· εὗρεθεις ἐνώπιον τοσοῦτων κωλυμάτων ἀγωνίζεται μὲ τὴν σιδηρὰν ἐκείνην θέλησιν, ἥτις τὰ πάντα καταβάλλει, ἢ ἰσχυρὰ ἐκείνη θέλησις τῷ δίδει τὴν δύναμιν νὰ ὑποφέρῃ τὴν πείναν... Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὸν ἴδιον νὰ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ διηγηθῇ διὰ τῆς ποιητικῆς του γλώσσης τοῦ τρικυμιώδους βίου του τὰ συμβάντα.

Ἐν Ἀθήναις, Ἰούλιος 1878.

K^a **

Εἶχον ἐνοικιάσει, λέγει ὁ Berlioz, μικρότατον 1. Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1803 ἐν Côte-Saint-André (ἐν Γαλλίᾳ), ἀπεβίωσε δὲ ἐν ἔτει 1869. Ἦτο μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐκλεχθεὶς εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀδόλφου Ἀδάμ. Ἐγραψε δύο μελοδράματα: Benvenuto Cellini καὶ τοὺς Τριῖτας. Ἐπὶ τινα καιρὸν ἔγραφε τὰς «Μουσικὰς ἐπιθεωρήσεις» τῆς Gazette musicale καὶ τοῦ Journal des débats.

δωμάτιον εἰς τὸ πέμπτον πάτωμα, ἀντὶ δὲ νὰ τρώγῃ εἰς ξενοδοχεῖον ἠκολούθουν δίαίταν ὀλως καλογηρικὴν, δι' ἧς εἶχον κατορθώσει νὰ περιορίσω τὰς δαπάνας μου εἰς ἐβδομήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα τὸ πολὺ λεπτὰ τὴν ἡμέραν. Ἐτρώγον δὲ συνήθως ἄρτον, σταφίδας, σαλάκην ἢ φοινικοβαλάνους.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτο θέρος, ἐξηρχόμην τοῦ δωματίου μου, ἡγόραζα ἀπὸ τινος ἐκεῖ πλησίον μαγαζείου τὰ πρὸς τροφήν μου, ἔπειτα δὲ ἐπορεύομην εἰς τὴν Νέαν Γέφυραν καὶ ἐκαθήμεν διὰ νὰ γευματίσω παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἑρρίκου Δ'. Ἐκεῖ χωρὶς οὐδόλως νὰ σκέπτομαι περὶ τῆς βραστῆς ὀρνίθος, ἢ ἂν εἶχεν ἀνειροπολήσει ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος βασιλεὺς διὰ τὸ γεῦμα τῆς Κυριακῆς τῶν χωρικῶν του, ἔτρώγον τὸν ξηρόν μου ἄρτον παρατηρῶν μακρὰν τὸν ἥλιον δύνοντα ὀπισθεν τοῦ ὄρους τοῦ Ἀγ. Βαλεριανοῦ, παρηκολούθουν μὲ μαγευμένον ὀφθαλμὸν τὴν ἀκτινοβολοῦσαν ἀντανάκλασιν τῶν ὑδάτων τοῦ Σηκουάνα, ἅτινα ἔρρεον μορμυρίζοντα πρὸ ἐμοῦ καὶ εἶχον ἐξαλλοὺς τὴν φαντασίαν ἐκ τῶν λαμπρῶν εἰκόνων τῶν ποιημάτων τοῦ Θωμᾶ Μοῦρ, ὧν ἀπλήστως καὶ μετὰ στοργῆς ἀνεγίνωσκον τότε πρῶτον γαλλικὴν μετὰφρασιν τυχαίως περιελθοῦσαν εἰς τὰς χεῖράς μου....

Ἐν τοσοῦτῳ ἐπλησίαζεν ὁ χειμὼν, τὰ λουκούλλια μου γεύματα δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νὰ γίνωνται εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Νέας Γεφύρας ἐστιατόριόν μου, διότι ὁ ἥλιος τὸ εἶχε πλέον ἐγκαταλείψει καὶ τὸ εἶχε περιβάλλει ὑγρὰ ἀτμόσφαιρα καὶ παγερά. Εἶχον ἀνάγκην ζύλων καὶ ἐνδυμάτων βαρυτέρων. Ἀλλὰ ποῦ χρήματα;... Ἐκ τῶν παραδόσεων μου ἀπελάμβανον ἐν φράγκον δι' ἑκάστον μάθημα, ὥστε τὸ ὅλον μηνιαῖόν μου ἔσοδον ἦτο ἐλάχιστον. Ἐπρεπε νὰ ἐπιστρέψω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ νὰ τῷ εἶπω τὸ ἡμαρτον ἢ ν' ἀποθάνω τῆς πείνης, μέσος ὁρος δὲν ὑπῆρχε! Ἀλλ' ἡ δύσκολος αὕτη θέσις ἐμποιήσατό μοι ἀδάμαστον μανίαν μοὶ ἐνέπνευσεν ἴσα ἴσα νέας δυνάμεις διὰ τὴν πάλην. Ἀπεφάσισα τὸ πᾶν νὰ ἐπιχειρήσω, τὸ πᾶν νὰ ὑπομείνω καὶ αὐτοὺς ἐν ἀνάγκῃ τοὺς Παρισίους νὰ καταλείψω μᾶλλον παρὰ νὰ ἐπιστρέψω νὰ διαγάγω φυτικὴν πλέον ζωὴν εἰς τὴν πατρίδα μου. Μοὶ ἤρεσκον παιδιᾶσθαι τὰ ταξείδια ὅσον σχεδὸν καὶ ἡ μουσική· ὅθεν προσέτρεξα εἰς τοὺς ἀνταποκριτὰς ξένων θεάτρων καὶ ἐζήτησα παρ' αὐτῶν νὰ προσληθῶ ὡς πρῶτος ἢ δεῦτερος αὐλητῆς εἰς τινα ὀρχήστραν τῆς Νέας Ὑόρκης, τοῦ Μεξικού, τοῦ Σίδνεϋ ἢ τῆς Καλκούττας. Θὰ ἐπορεύομην καὶ εἰς τὴν Κίνα, θὰ ἐγινόμην ναύτης, πειρατῆς, ἄγριος, μᾶλλον παρὰ νὰ ὑπο-

1. Ὁ ἀγαθὸς βασιλεὺς Ἑρρίκος Δ' ἔλεγεν ὅτι ἐπεθύμει εἰς τοιαύτην εὐδαιμονίαν νὰ θάσῃ διὰ τῆς διοικήσεώς του οἱ ὑπῆκοοί του, ὥστε οἱ χωρικοὶ νὰ δύνανται καθ' ἐκάστην Κυριακὴν νὰ ἔχωσι βραστὴν ὀρνίθα εἰς τὴν τράπεζάν των. Σ. Μ.

χωρήσω. Τοιοῦτος εἶνε ὁ χαρακτήρ μου. Ὁ θε-
λων νὰ καταβάλῃ τὴν θέλησίν του, ὅταν ἐμ-
πνέται αὐτὴ ὑπὸ τοῦ πάθους, πράττει ἔργον
τόσον ἀσύνετον καὶ τόσον ἐπικίνδυνον, ὅσον ὁ
νομίζων ὅτι δύναται συμπεῖζον τὴν πυρίτιδα νὰ
ἐμποδίσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκπυροκροτήσῃ.

Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι μου παρὰ τοῖς ἀνταπο-
κριταῖς τῶν ξένων θεάτρων ὑπῆρξαν μάταιαι,
δὲν ἤξεύρω δὲ καὶ ἐγὼ εἰς τί μέτρον ἐμελλον νὰ
καταφύγω, ὅτε ἔμαθον ὅτι προσεχῶς ἐπρόκειτο
ν' ἀρχίσῃ τὰς παραστάσεις τοῦ τῶ Νέον θεάτρον.
Ἐπρόκειτο νὰ παρασταθῶσιν εἰς τὸ θέατρον ἐ-
κείνο βωδεδίλλια καὶ κωμικὰ μελοδράματα ὁ-
πωσούν ἐκτενῆ. Προσέτρεξα πρὸς τὸν διευθυντὴν
ζητῶν θέσιν αὐλητοῦ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ. Ἄλλ' οὐ-
δεμία δυστυχῶς θέσις αὐλητοῦ ἔμενε πλεόν,
ὅλαι εἶχον δοθῇ. Ἐζήτησα θέσιν ἐν τῷ χορῷ
καὶ ἐκεῖ ἀπέτυχον. Ὁ θάνατος μοὶ ἔμενεν!...
Ὅπως δὴ ποτε ὁ διευθυντὴς ἔσχε τὴν καλωσύνην
νὰ κρατήσῃ σημείωσιν τῆς κατοικίας μου πρὸς
τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ μὲ προσκαλέσῃ ἂν τυχὸν ἤ-
θελεν ἀποφασισθῇ ἡ αὐξήσις τοῦ προσωπικοῦ τοῦ
χοροῦ. Ἡ ἐλπίς αὕτη ἦτο ἀμυδροτάτη καὶ ὅμως
ὑπ' αὐτῆς ἐβοσκόμην ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἕως οὗ
μοὶ ἀνγγέλλῃ ὅτι προσεκλήθη διαγώνισμα
διὰ τὴν θέσιν ἐκείνην, ἥτις ἦτο τὸ ἀντικείμε-
νον τῆς φιλοδοξίας μου. Τὸ διαγώνισμα ἔμελλε
νὰ λάβῃ χώραν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Φαρμασώ-
νων τῆς ὁδοῦ Γρενὲλ Σαιντονορέ. Ἐπορεύθην καὶ
ἐγὼ ἐκεῖ. Πέντε ἢ ἑξ δυστυχεῖς ὥς ἐγὼ περιέ-
μενον ἐν πλήρει ταραχῇ σιγῇ τοὺς κριτάς. Με-
ταξὺ τῶν διαγωνισθησόμενων ἦτο εἰς ὑφαντῆς,
εἰς σιδηρουργός, εἰς ἀπολυθεὶς ἡθοποιὸς μικροῦ
τινος θεάτρου τοῦ βουλευσαρίου καὶ εἰς ψάλτης
τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου. Ἡ θέσις,
περὶ ἧς ἐμέλλομεν νὰ διαγωνισθῶμεν ἦτο θέσις
δευτεροφώνου, ἐγὼ δὲν εἶχον παρὰ μετροῦ βα-
ρυτόνου φωνήν, ἀλλ' ὁ ἐξεταστής μας, ἐσκέφθη,
δὲν θὰ ἐδίδεν εἰς τὴν διαφορὰν ταύτην τόσον με-
γάλῃν προσοχήν.

Ὁ ἐξεταστής ἦτο αὐτὸς ὁ διευθυντής. Πα-
ρουσιάσθη ἀκολουθούμενος ὑπὸ μουσικοῦ τινὸς
ὀνόματι Μιχαήλ, ὅστις καὶ νῦν ἔτι ἀποτελεῖ
μέρος τῆς ὀρχήστρας τοῦ βωδεδιλλίου. Δὲν εἶ-
χομεν δὲ ἐκεῖ οὔτε κλειδοκύμβαλον, οὔτε κυμ-
βαλιστήν. Τὸ βιολίον τοῦ Μιχαήλ ἔμελλε νὰ συνο-
δεύῃ τὸ ἄσμά μας.

Τὸ διαγώνισμα ἤρχισεν. Οἱ ἀντίπαλοί μου ἐ-
τραγώδησαν διάφορα ἔσματα, τὰ ὅποια ἐπιμε-
λῶς εἶχον μελετήσῃ. Ἀφ' οὗ ἐκεῖνοι ἐτελείω-
σαν, ὁ παχύτατος διευθυντής μας μ' ἐρώτησε τί
εἶχον φέρει διὰ νὰ τραγώδησω.

— Ἐγὼ; τίποτε, τῷ ἀπῆντησα.

— Πῶς τίποτε; Τί θὰ τραγώδησῃς λοιπόν;

— Ξεύρω καὶ ἐγὼ, ὅ,τι θέλετε. Δὲν ἔχετε
ἐδῶ τετράδια μουσικῆς;

— Δὲν ἔχομεν τίποτε. Ἄλλως τε, προσέθηκε

μὲ ὕψος περιφρονητικόν, δὲν πιστεύω νὰ εἴσθε εἰς
θέσιν νὰ τραγώδησῃτε ἐκ πρώτης ὀψέως....

— Μὲ συγχωρεῖτε, τραγώδῳ ὅ,τι δὴποτε.

— Τότε τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν
ἔχομεν ἐδῶ μουσικὴν, δὲν ἤξεύρετε τίποτε ἀπ' ἑξῶς;

— Μάλιστα, ἤξεύρω ἀπ' ἑξῶς τὰς *Sarabades*,
τὴν *Στρατονίκην*, τὴν *Ἑστίαν*, τὸν *Κορτήσιον*,
τὸν *Οιδίποδα*, τὰς δύο *Ἰφιγενείας*, τὸν *Ὀρφέα*,
τὴν *Ἀρμιδην*....

— Φθάνει! φθάνει! Τί διάβολο! Τόσον μνη-
μονικὸν ἔχετε; Σεῖς εἴσθε σοφός. Τραγώδησατε
λοιπὸν ἐκ τοῦ *Οιδίποδος* τοῦ *Σακκίνῃ* τὸ *Elle m'a prodigué*.

— Εὐχαρίστως.

— Ἡμπορεῖς νὰ τὸν συνοδεύσῃς μὲ τὸ βιο-
λίον σου, Μιχαήλ;

— Ἀκούς ἐκεῖ! Δὲν ἤξεύρω μόνον εἰς ποῖον
τόνον εἶνε γραμμένον τὸ ἄσμα.

— Εἰς *mi bémol*. Νὰ τραγώδησῃς τὸ *reci-
tativo*;

— Ναί, ἄς ἴδωμεν.

Ὁ Μιχαήλ μοὶ ἔδωκε τὸν ἦχον εἰς *mi bémol*
καὶ ἤρχισα.

Οἱ συνυποψήφιοι παρετήρουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον
μὲ ὕψος ἐλεεινόν, ἐν ᾧ ἐγὼ ἐξετύλισσον τὴν
ὥραιν ἐκείνην μελωδίαν. Ἐφαίνετο δὲ ὥσπερ ἀνο-
μολογοῦντες ὅτι ἐν παραβολῇ πρὸς τὸ ἄσμά μου,
ὅστις βεβαίως δὲν ἤμην οὔτε *Pischek* οὔτε *La-
blache*, αὐτοὶ εἶχον τραγώδησῃ ὅχι πλεόν ὥς
βοσκοὶ, ἀλλ' ὥς βόες. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἔ-
λαβον τὸν διορισμὸν μου, εἶχον νικήσει τοὺς ἄλ-
λους καὶ αὐτὸν τὸν ψάλτην τοῦ Ἁγίου Εὐστα-
θίου. Ἡ ὑπηρεσία μου ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως
καὶ εἶχον πεντήκοντα φράγκων μνηκίων μισθόν.

Ἰδοὺ με λοιπὸν, ἕως οὗ κατορθώσω νὰ γείνω
καλὸς μουσουργός, ἀποτελῶ μέρος τοῦ χοροῦ
εἰς θεάτρον δευτέρας τάξεως ἐλεεινὸς καὶ ἀξιο-
δάκρυτος!

Ἄλλ' οὐδέποτε ἔρχεται μόνῃ ἡ εὐτυχία. Μό-
λις εἶχον διορισθῇ μοὶ ἔστειλεν ὁ Θεὸς δύο μα-
θητάς, συνήντησα δὲ καὶ νεαρόν τινα σπουδα-
στὴν τοῦ Φαρμακευτικοῦ Σχολείου καὶ συμπολί-
την μου ὀνόματι Ἀντώνιον Χαρθοννέλ. Εἶχε σκο-
πὸν ν' ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν λεγομένην Λατι-
νικὴν Συνοικίαν διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ μαθήματα
χημείας, ἤθελε δὲ, ὥς καὶ ἐγὼ, νὰ ἐπιδοθῇ διὰ
λόγους εὐνοήτους εἰς ἡρωικὴν οἰκονομίαν. Μόλις
ἐλογαριάσαμεν καὶ οἱ δύο τὴν περιουσίαν μας
καὶ ἀμέσως ἐνὶ στόματι, παρωδῶντες τοὺς λό-
γους τοῦ Βάλτερ ἐν τῷ *Βίῳ* ἐνός *χαρτοπαίκτη*,
ἀνεκράξαμεν. «Ἄ! δὲν ἔχεις χρήματα; Λοιπὸν,
φίλε μου, πρέπει νὰ συνεταίρισθῶμεν». Ἐνοικί-
σαμεν δύο μικρὰ δωμάτια ἐν τῇ ὁδῷ *Λαάρπ*.
Ὁ Ἀντώνιος, ὡς ἔχων πείραν τοῦ χειρισμοῦ τῶν
πυρῶνων καὶ τῶν φουσητήρων, διωρίσθη ἀρχιμά-
γειρος τῆς Ἐταιρίας, ἐγὼ δὲ ἔλαβον τὴν θέσιν

τοῦ παραμαγείρου. Καθ' ἐκάστην πρώταν ἐπο-
ρευόμεθα εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ τὰ ὀψώνια, τὰ ὁ-
ποῖα ἐγὼ χωρὶς νὰ λαμβάνω τὸν κόπον ν' ἀπο-
κρύπτω ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν διαβαινόντων
γενναίως ἐκράτουν εἰς τὰς χεῖράς μου. Ἐνθυ-
μοῦμαι ὅτι ἡμέραν τινα ἐμαλώσαμεν ἕνεκα τού-
του μὲ τὸν Ἀντώνιον. Ὁ φαρμακευτικὴ ἀξιο-
πρέπεια! Ἐζήσαμεν τοιοῦτοτρόπως ὥς πρίγγι-
πες... ἐξόριστοι, καταβάλλοντες ἕκαστος τριά-
κοντα φράγκα κατὰ μῆνα. Ἀφ' οὗτου ἤμην ἐν
Παρισίοις οὐδέποτε εἶχον ζῆσει ἀνετώτερον. Τότε
ἡδυνήθην κατὰ πρῶτον νὰ ἐξοδεύω καὶ πρὸς εὐ-
χαρίστησιν διαφόρων φαντασιοπληξίων μου. Ἡ-
γόρασα ἐν περιφημῶν κλειδοκύμβαλον, εἰκόνας
μουσουργῶν διὰ τὸ δωμάτιόν μου, τοὺς *Ἐρω-
τας* τῶν *Ἀγγέλων* τοῦ Μούρ. Ἀφ' ἑτέρου ὁ
Ἀντώνιος, ὅστις ἦτο ἐπιτήδειος ὅσον ὁ πίθηκος
(ἀτυχῆς παρομοίωσις, διότι οἱ πίθηκοι εἶνε μό-
νον εἰς τὸ καταστρέφειν ἐπιτήδεια), κατεσκεύα-
ζεν ὅταν εἶχε καιρὸν πλῆθος μικρῶν εὐχαρίστων
καὶ ὠφελίμων σκευῶν. Κατεσκεύασε ξύλινα πέ-
διλα διὰ τὴν βροχήν, ἐψάρευεν εἰς Μουρούζ διὰ
νὰ διακόψῃ ὀλίγον τὴν μονοτονίαν τῆς τραπέ-
ζης μας. Τὸ περιεργὸν εἶνε ὅτι ἂν καὶ καθ' ἐκά-
στην ἐσπέραν ἔλειπον εἰς τὸ θέατρον ὁ Ἀντώ-
νιος ἡγνῶει καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς συνοι-
κήσεώς μας ὅτι ἔσχον τὸ ἀτύχημα ν' ἀναβῶ
ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἐγὼ δὲν τῷ εἶπον τίποτε διότι
ἤσχυρόμην νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἤμην ἀπλοῦς ἡθο-
ποιὸς ἐκ τοῦ χοροῦ. Τῷ ἔλεγον ὅτι ἐπορευόμην
νὰ διδάξω μουσικὴν εἰς ἀπομεμακρυσμένην τινα
συνοικίαν τῶν Παρισίων ἀλαζονεῖα ἀνταξία τῆς
ιδιότητος τοῦ! Δὲν ἦτο ὅμως μόνον παιδαριώδης
ἀλαζονεῖα, ἥτις μ' ἔκαμνε νὰ μὴ λέγω εἰς τὸν
Ἀντώνιον ὅτι τραγώδῳ εἰς τὸ θέατρον. Μὲ ὅλην
τὴν σκληρότητα τῶν γονέων καὶ τὴν ἐγκατά-
λειψιν, εἰς ἣν μὲ εἶχον ἀφήσει, δὲν ἐπεθύμουν νὰ
τοὺς πικράνω. Ὅπως ὁ Ἀντώνιος οὕτω καὶ ἐ-
καῖνοι μετὰ ἑπτὰ μόνον ἢ ὀκτὼ ἔτη τὸ ἔμαθον,
ὅτε πλεόν δὲν ἀνῆκον εἰς τὸ θέατρον, ἀναγινώ-
σκοντες εἰς τὰς ἐφημερίδας τὰς περὶ ἐμοῦ βιο-
γραφικὰς σημειώσεις.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Écrire comme un Ange.

Ἡ γαλλικὴ φράσις γράφειν ὡς Ἀγγέλος
(*écrire comme un Ange*), προέκυψεν ἐκ τῆς
ἐξῆς περιστάσεως. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Φραγκί-
σκου τοῦ Α' (ἦτοι μεταξὺ τοῦ 1515 καὶ τοῦ
1547), ἦλθε καὶ ἀπεκατέστη εἰς τὴν Γαλλίαν
Ἕλληνας πρὸςφυγῆς καλούμενος Ἀγγεῖλος Βερ-
γίκιος. Ἦτο δὲ ὁ Ἕλληνας οὗτος θαυμαστικὸς καλ-
λιγράφος ἡ γραφὴ αὐτοῦ ἐθαυμάσθη παρ' ὅλων

1. Μοὶ ἐστοίχισεν ἑκατὸν δέκα φράγκα. Δὲν ἐκυδάλισον,
ἐπεθύμουν ὅμως νὰ ἔχω ἐν κύμβαλον διὰ νὰ διασκεδάζω
ἐνίοτε. Ἄλλως τε μοὶ ἀρέσκει νὰ μὲ περιστοιχίζωσι μου-
σικὰ ὄργανα καὶ ἂν ἤμην πλούσιος θὰ εἶχον πάντοτε περὶ
μου, ἐργαζόμενος, ἐν μέγα κύμβαλον μὲ οὐραν, δύο ἢ τρεῖς
ἄρπας Ἐραρδικὰς καὶ συλλογὴν βιολίων τοῦ Στραδιβαρίου.

τῶν Γάλλων λογίων, ἡ φήμη αὐτοῦ κατέστη
εὐρωπαϊκὴ, καὶ ἐθεωρεῖτο εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὁ
ἄριστος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Ὁ περίφη-
μος Ἀγγεῖλος καλλιγράφος Ἐρρίκος Στέφενς
συγκαταριθμεῖτο μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἑλ-
ληνος καλλιγράφου. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγγέλου
κατήντησε μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐκφράζῃ τὴν ιδέαν
τῆς καλλιγραφικῆς τελειότητος, καὶ ἐν-εὐθεν
προέκυψεν ἡ ἀνωτέρω γαλλικὴ φράσις, ἥτις λέ-
γεται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὡς ἦν καὶ τὸ ζω-
γραφίσειν ὡς *Ραφαήλος* ἢ ὡς *Μιχαήλ Ἀγγε-
λος*. Ὁ λόγιος Κερκυραῖος Νικάνδρος Νούκιος
ἀναφέρει ἐν τῇ περιηγήσει του περὶ τούτου τοῦ
Βεργίκιου, οὗ τινος ἦτο σύγχρονος, καὶ τὸν ὁ-
ποῖον ἐγνώρισεν ἐν Παρισίοις. Κατὰ τὸν Νού-
κιον, ὁ Βεργίκιος ἦτο Κρήσις. Ὁ βασιλεὺς Φραγκί-
σκος Α' διώρισεν αὐτὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν φυ-
λαττομένων Ἑλληνικῶν βιβλίων ἐπὶ ἀδρῶ ἐνιαυ-
σίῳ μισθῷ. Ὁ Βεργίκιος ἦτο οὐ μόνον καλλι-
γράφος ἄριστος, ἀλλὰ καὶ φιλόλογος. Ἀντέγρα-
ψέ τινα τῶν ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἡ τῆς
κακῆς χρήσεως βλαφθέντων Ἑλληνικῶν χειρο-
γράφων, προσάπεκτησε νέα καὶ ἐνέπνευσεν εἰς
τὸν Φραγκίσκον Α' τὸν εὐγενῆ ζῆλον νὰ παρα-
δώσῃ πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν τύπον ἢ εἰς τὴν
χαλκογραφίαν. Εἰς τὸν Βεργίκιον ὀφείλεται ἡ
πρώτη διὰ τοῦ τύπου διάδοσις τῶν Ἑλληνικῶν,
τῶν Λατινικῶν καὶ αὐτῶν τῶν Ἑβραϊκῶν βι-
βλίων ἐν Γαλλίᾳ, καὶ αὐτὸς ἐσχεδιαγράφησεν
ἐκεῖ ἐπιτυχέστατα τὰ πρῶτα τυπογραφικὰ Ἑλ-
ληνικὰ γράμματα.

ΕΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΤΟΥ ΓΕΡΟ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης εἰς Δερβενάκι (1822),
διηγείται πού ὁ γραμματεὺς τοῦ Θ. Κολοκο-
τρώνη Μ. Οἰκονόμου, ἦλθε παρ' ἡμῶν, ἐν τῇ
σκοπιᾷ εὐρισκομένων, μείραξ τις ποιμὴν, λερο-
φορεμένος καὶ ζωηρός. Ἀσπλος δὲ ὢν ἵστατο
μὲ τὴν μακρὰν μαγκούραν του καὶ μετὰ περιερ-
γείας καὶ θαυμασμοῦ ἔβλεπε τὸν γινόμενον πα-
ραπάνω πόλεμον. — Τί στέκεσαι καὶ βλέπεις καὶ
δὲν πᾶς καὶ σὺ νὰ πολεμήσῃς βρὲ Ἕλληνα, εἴ-
πεν αὐτῷ ζωηρῶς ὁ Κολοκοτρώνης. — Δὲν ἔχω
ἄρματα, Καπετάνε. — Ἐχεις τὴν μαγκούραν σου;
ἄρμα εἶν' αὐτή! νά! πήγαινε νὰ σκοτώσῃς
κάναν παληότουρκον μ' αὐτήν, νὰ πάρῃς τ' ἄρ-
ματά του ν' ἄρματωθῇς καὶ τὰ ροῦχά του νὰν-
τυθῇς. Ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ὁ νεαρὸς ποιμὴν ἀνε-
μίχθη μεταξὺ τῶν πολεμούντων. Τὸ δὲ ἐσπέ-
ρας, ὁ αὐτὸς, ἀλλὰ μετρηφισμένος καὶ ἐνο-
πλος, ἐλθὼν ἔστη πρὸ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐπιδει-
κτικῶς. — Τίς εἶσαι βρὲ Ἕλληνα; τῷ λέγει ὁ
Κολοκοτρώνης. — Δὲν μὲ γνωρίζεις, Καπετάνε;
Ἐγὼ εἶμαι πού μ' ἔστειλες τὸ μεσημέρι νὰ πο-
λεμήσω μὲ τὴν μαγκούραν, καὶ μὲ τὴν εὐχή σου
ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπες.

Ὁ γηραιὸς στρατάρχης τὸν ἐπήνεσε, διὰ τοῦ

